

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансового аналізу і аудиту

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Організація та методика контролю фінансової діяльності
суб'єкта господарювання»**

**Студентки 2 курсу, 5-м групи
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
спеціалізації «Фінансовий контроль»** _____

**Орехової
Вікторії
Олександрівни**

**Науковий керівник
канд. екон. доц.** _____

**Барановська
Вікторія
Григорівна**

**Гарант освітньої програми
д. е. н., професор** _____

**Симоненко
Валентин
Костянтинович**

Київ – 2018

ЗМІСТ

стор.

Вступ	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	12
1.1. Фінансова діяльність підприємства: сутність та особливості.....	12
1.2. Нормативно-правове забезпечення та сучасні наукові розробки з обліку, аналізу та контролю фінансової діяльності підприємства.....	22
1.3. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Трактат».....	31
Висновки до першого розділу.....	39
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	42
2.1. Інформаційне забезпечення системи управління суб'єкта господарювання як бази для виконання аналітичних і контрольних процедур.....	42
2.2. Система показників, які використовуються в аналізі і контролі фінансової діяльності суб'єкта господарювання	51
2.3. Оцінка стану системи організації внутрішнього контролю підприємства.....	59
Висновки до другого розділу.....	67
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	70
3.1. Організація та планування контролю фінансової діяльності суб'єкта господарювання.....	70
3.2. Особливості методики контролю (аудиту) фінансової діяльності суб'єкта господарювання.....	75
3.3. Узагальнення та реалізація результатів контролю фінансової діяльності суб'єкта господарювання.....	85
Висновки до третього розділу.....	92
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні умови господарювання спонукають до вирішення низки проблем, які безпосередньо впливають на ефективність та результативність діяльності підприємств. Здійснення ефективної діяльності підприємств, забезпечення їхнього стійкого економічного зростання можливе лише завдяки розширенню джерел фінансування. Джерелами фінансування є капітал підприємства, який формується з власних і залучених джерел.

Ринкові відносини зумовили пошук нових механізмів фінансового забезпечення діяльності підприємств, оптимізації структури джерел фінансування та повноцінного використання можливостей залучення капіталу. Відсутність ресурсів, необхідних для покриття таких потреб, недостатня їх кількість або неможливість їхньої своєчасної мобілізації перешкоджає нормальному перебігові виробничого процесу і може звести нанівець ефективність діяльності підприємств. Уникнути проблем, зумовлених браком власного капіталу, можна шляхом залучення додаткових коштів.

Без залучення капіталу практично неможливо на конкурентоспроможному рівні досягти стійкого фінансового стану та позитивних фінансових результатів. Проте підприємство повинно розпоряджатися залученими коштами так, щоб у майбутньому не тільки забезпечити зворотність і збереження грошей, а й одержати додатковий прибуток і забезпечити ліквідність активів у цілому.

Ефективність управлінських рішень залежить від оперативності та достовірності інформації щодо результатів фінансової діяльності

підприємства. Тому, важливим завданням є удосконалення інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень щодо результатів фінансової діяльності на основі вирішення проблем методики і організації його обліку, контролю та аналізу.

В умовах впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності до вітчизняної облікової практики суттєвий внесок у формування теоретичних, організаційних і методичних засад бухгалтерського обліку, аналізу та контролю результатів фінансової діяльності здійснили вітчизняні вчені: М.Т. Білуха, Ф.Ф.Бутинець, С.В. Бардаш, М.М., Н.С. Барабаш, М.М. Бенько, А.Д. Бутко, С.Ф.Голов, В.Ю. Гордополов, М.Я.Дем'яненко, В.М.Костюченко, В.І.Кузь, Я.В.Лебедзевич, Є.В. Мних, М.О. Никонович, М.С.Пушкар, В.В.Сопко, В.О. Шевчук, О.А. Шевчук, та ін.

Враховуючи результати здійснених досліджень і не применшуючи їх значення для розвитку науки, необхідною є розробка теоретичних і організаційно-методичних положень внутрішнього та зовнішнього контролю та аналізу результатів фінансової діяльності підприємств у частині удосконалення організаційно-методичних підходів до облікового відображення доходів та витрат фінансової діяльності підприємства; організаційно-методичних підходів внутрішнього та зовнішнього контролю та аналізу фінансових результатів. Необхідність вирішення вказаних проблемних питань визначає актуальність теми дослідження, його мету та завдання.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій з удосконалення організації та методики контролю результатів фінансової діяльності підприємства.

Для досягнення поставленої мети у випускній кваліфікаційній роботі виділено такі **завдання**:

- надати характеристику фінансовій діяльності підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «Трактат»;

- критично оцінити нормативно-правову базу з обліку, аналізу та контролю результатів фінансової діяльності;
- розкрити систему показників, які використовуються в аналізі і контролі фінансової діяльності суб'єкта господарювання;
- розкрити існуючу методику контролю результатів фінансової діяльності підприємства;
- надати пропозиції з поліпшення системи внутрішнього контролю результатів фінансової діяльності підприємства;
- запропонувати напрями покращення результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат».

Об'єктом виступає процес здійснення фінансової діяльності ТОВ «Трактат».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та організаційних питань з контролю результатів фінансової діяльності господарюючого суб'єкта.

Методи дослідження включають загальнонаукові емпіричні та теоретичні прийоми. Під час написання випускної кваліфікаційної роботи використовувались: аналіз (при вивченні нормативного регулювання аналізу та контролю результатів фінансової діяльності підприємства) спостереження (при вивченні господарюючого суб'єкта, його фактичного фінансового стану); порівняння (при дослідженні суті і змісту фінансової звітності і порівняння їх з даними первинних документів); вимірювання (при оцінці системи внутрішнього контролю господарюючого суб'єкта); економіко-математичного моделювання (при розробці детального плану та програми контролю результатів фінансової діяльності) та застосовано систему економічних показників (при аналізі діяльності підприємства).

Інформаційною базою дослідження виступали нормативні документи з питань контролю загалом та внутрішнього контролю результатів фінансової діяльності; праці вітчизняних і зарубіжних вчених та практиків з питань становлення, теоретичного обґрунтування та організаційно-методичного

забезпечення внутрішнього контролю діяльності господарюючого суб'єкта. Фактографічні матеріали випускної кваліфікаційної роботи базуються на статистичних даних щодо окремих аспектів внутрішнього контролю результатів фінансової діяльності, а також безпосередньо на звітній інформації ТОВ «Трактат», відомостях первинного, аналітичного та синтетичного обліку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному :

1) удосконалено:

- модель внутрішнього аудиту за виконанням бюджету результатів фінансової діяльності підприємства, що дозволить оптимізувати систему управління та покращити систему контролю результатів фінансової діяльності підприємства;
- документацію яка призначена для контролю результатів фінансової діяльності, що покращить оперативність здійснюваних контрольних процедур, а також наділить систему внутрішнього контролю засобами превентивності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в застосуванні теоретико-методичних розробок, можливості вдосконалення та підвищення ефективності внутрішнього контролю та аналізу результатів фінансової ТОВ «Трактат».

Методичні рекомендації щодо оптимізації процесу перевірки фінансових результатів підприємства втілені в господарській діяльності ТОВ «Трактат», що використовує розроблений спосіб автоматизованої передачі інформації при проведенні внутрішнього контролю результатів фінансової діяльності. Також за наданими рекомендаціями підприємство розширило штат служби внутрішнього контролю, ввівши посаду спеціаліста з питань внутрішнього контролю за формуванням та використанням фінансових результатів.

Публікації результатів магістерського дослідження. Результати випускної кваліфікаційної роботи були опубліковані у віснику КНТЕУ на

тему: «Організація та методика контролю результатів діяльності суб'єкта господарювання».

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який нараховує 90 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 133 сторінки друкованого тексту та містить 17 рисунків, 19 таблиць, 10 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.

1.1. Фінансова діяльність підприємства: сутність та особливості

Фінансова діяльність займає важливе значення в процесі функціонування підприємства та організації його облікової політики.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [99] фінансова діяльність – це діяльність, яка призводить до зміни розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

Разом з тим, дане визначення не враховує фінансування капітальних вкладень, сплати податків, виплати дивідендів їх засновникам, амортизаційної політики, формування фінансових ресурсів та ін.

Таким чином, поняття фінансової діяльності можна розглядати як систему методів та форм, що забезпечують ефективне функціонування підприємств різних форм власності, досягнення ними фінансового результату та поставлених цілей.

Фінансова діяльність суб'єктів господарювання - це сукупність фінансових відносин (внутрішніх і зовнішніх) суб'єкта господарювання щодо забезпечення реалізації статутних цілей і завдань. Фінансова діяльність підприємств полягає в забезпеченні фінансово-ресурсних умов їх конкурентоспроможності.

Основні завдання фінансової діяльності підприємства:

а) вибір форм фінансування та їх оптимальне співвідношення;

б) вибір структури капіталу підприємства, напрямків його використання; збалансування надходжень і видатків платіжних засобів підприємства в часі;

в) забезпечення своєчасності розрахунків, підтримання необхідної ліквідності на підприємстві.

Важливими формами фінансування підприємств є кредит (грошовий і товарний), випуск цінних паперів (акцій і облігацій). Спеціальними формами довгострокового кредитування є оренда і лізинг (оперативний і фінансовий).

Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається на основі змін у статтях балансу (Звіту про фінансовий стан) за розділами:

1. Власний капітал;
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення;
3. Поточні зобов'язання і забезпечення;
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття.

Підприємства можуть отримувати доходи від таких видів фінансової діяльності:

- придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- продаж акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- цільові грошові вклади;
- валютні операції;
- пайові внески, часткова участь у діяльності інших підприємств;
- надання позик;
- лізингові операції.

До фінансових витрат відносяться витрати на відсотки (за користування кредитами, отриманими за облігаціями випущеними, за фінансовою орендою, тощо) та інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позикового капіталу.

Важливий напрямок фінансової діяльності підприємства за ринкової економіки — це раціональне використання вільних фінансових ресурсів, пошук ефективних напрямків інвестування коштів, які даватимуть

підприємству додатковий прибуток. Прибуткове інвестування грошових коштів здійснюється на фінансовому ринку.

Можна стверджувати, що фінансова діяльність (фінансування) має вирішальний вплив на процеси генерування вартості підприємства. Так, оптимізація структури капіталу (оптимізація фінансування) призводить до зменшення затрат на його залучення і створює фінансову базу для успішної операційної та інвестиційної діяльності.

Вивчення нормативно-правової бази України, дає змогу зазначити, що в законодавстві не розглядається сутність саме поняття «фінансові результати».

Незважаючи на спільні ознаки та відмінності в трактуванні прибутку різними науками, можна сформулювати два підходи до визначення його сутності: бухгалтерський та економічний. Прибуток (збиток) як економічна категорія має кількісну та якісну сторону.

Прибуток з кількісної сторони – це приріст власного капіталу підприємства за рахунок перевищення доходів звітного періоду над пов'язаними з їх формуванням витратами; збиток – це зменшення власного капіталу підприємства за рахунок перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати. Прибуток з якісної сторони – це економічна форма додаткового продукту (доданої вартості). Узагальнення наукових підходів до сутності прибутку представлено на рис. 1.1.

Економічний підсумок фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, що виражається у вартісній (грошовій) формі, є фінансовим результатом.

Фінансовий результат є узагальнюючим показником, який характеризує ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Фінансовим результатом діяльності підприємства у звітному періоді може бути прибуток або збиток.

Фінансовий результат - це прибуток або збиток, який отримує господарюючий суб'єкт внаслідок своєї діяльності.

Дослідження наукової літератури з питань визначення сутності поняття «фінансовий результат», дозволило згрупувати існуючі підходи за трьома напрямками: фінансові результати трактуються як підсумки (результат діяльності підприємства), як прибуток (збиток) та як приріст (зменшення) капіталу (табл. 1.1).

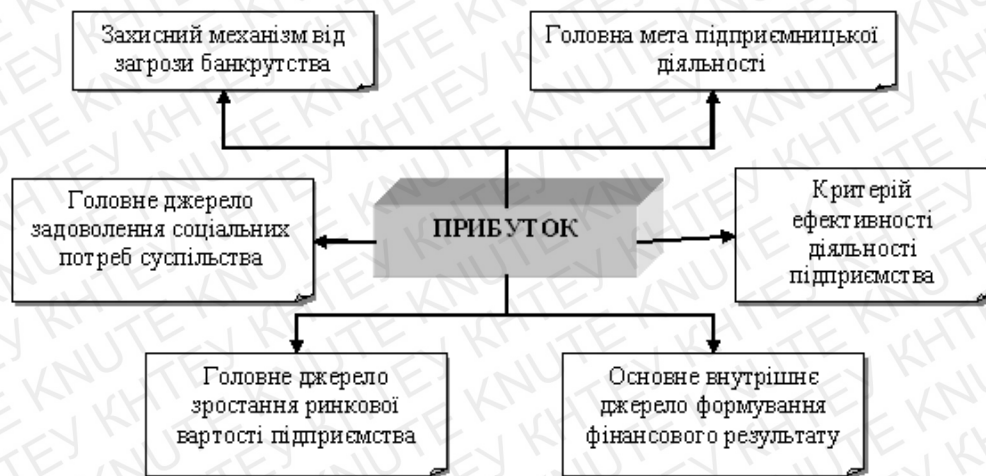


Рис. 1.1. Наукові підходи до визначення сутності «прибуток»

Здійснений аналіз літературних джерел, дозволяє зробити висновок, що поняття «фінансовий результат», як видно з таблиці 1.1, науковці трактують по-різному, проте вкладають однаковий зміст у своє трактування.

Зокрема, Мочерний С.В. та Пипко В.А. зазначають, що економічний підсумок виробничої діяльності суб'єктів господарювання, що виражається у вартісній (грошовій) формі і є фінансовими результатами. На думку Вороніної О.О., поняття «фінансовий результат» можна розглядати також із сторони податкових розрахунків та управлінського обліку.

Таблиця 1.1

Наукові підходи щодо визначення сутності поняття «фінансовий результат»

№ з/п	Автор (джерело)	Сутність поняття «фінансовий результат» трактуються як:
а) підсумки (результат) діяльності підприємства		

1.	Мочерний С.В.	грошова форма підсумків господарської діяльності організацій або їхніх підрозділів, виражена в прибутках або збитках
2.	Вороніна О.О.	якісна характеристика фінансово-господарської діяльності, яка в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства

Продовж. табл. 1.1

3.	Пипко В.А.	результат господарської діяльності, виражений в грошовій формі
б) прибуток (збиток) підприємства		
4.	Пушкар М.С.	прибуток чи збиток, отримані в результаті господарської діяльності
5.	Луговий В.А.	балансовий прибуток (або збиток) підприємства, який складається із доходу (витрат) від реалізації готової продукції (робіт, послуг), доходу (витрат) від інших реалізацій і сум позареалізаційних доходів (витрат)
6.	Бутинець Ф.Ф.	прибуток (збиток) від реалізації готової продукції (робіт, послуг)
в) приріст (зменшення) капіталу підприємства		
7.	Соколов Я.В.	приріст (зменшення) капіталу (засобів, вкладених власниками) підприємства протягом звітного періоду
8.	Кондраков Н.П.	відображає зміну власного капіталу за визначений період в результаті виробничо-фінансової діяльності підприємства
9.	Загородній А.Г.	приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді

В своїх працях Бутинець Ф.Ф. визначає фінансові результати, як прибуток від реалізації готової продукції, в той час, як Луговий В.А. до фінансових результатів включає ще й доходи від інших реалізацій та позареалізаційні доходи. Такі вчені, як Соколов Я.В., Кондраков Н.П. та Загородній А.Г. «фінансовий результат суб'єкта господарювання» визначають, як приріст або зменшення капіталу організації в процесі

фінансово-господарської діяльності за звітний період, який виражається у формі загального прибутку або збитку.

Отже, узагальнюючи всі розглянуті визначення, слід зазначити, що фінансовий результат – це результат діяльності суб'єктів господарювання, що визначається як різниця між сумами доходів та відповідних їм витрат, виражена у абсолютних показниках прибутку (збитку).

Процес формування фінансових результатів спрямований на те, щоб досягти потрібного їх розміру, реалізувати всі резерви, за рахунок фінансової, операційної та інвестиційної діяльності. Тому, слід розглянути підходи щодо формування фінансових результатів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Підходи щодо формування фінансових результатів

База підходу	Характеристика підходу
Міжнародні стандарти фінансової звітності	Для визначення фінансового результату рекомендують застосовувати метод «витрати-випуск». В обліковій практиці зарубіжних країн використовують два варіанти цього методу: - передбачається визначення фінансового результату звітного періоду як різниці між доходами від реалізації і витратами періоду; - фінансовий результат обчислюється як різниця між вартістю чистих активів на кінець і початок періоду з виключенням внесків капіталу і вилучень.
Національні стандарти України	Передбачено формування фінансових результатів за двома системами залежно від побудови фінансового обліку: - передбачає зіставлення доходів із витратами, та вартістю розподілу адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат; - фінансовий результат обчислюється як різниця між доходами підприємства та витратами, які акумулюють у звіті про фінансові результати згідно з їхнім характером (за елементами).

Згідно міжнародних стандартів фінансової звітності, за методом «витрати-випуск» фінансовий результат визначається співвідношенням витрат та доходів від реалізації. Витрати обліковуються лише за елементами,

що дає змогу визначити в бухгалтерському обліку новостворену вартість і фінансовий результат.

Зазначимо, що чистий результат за рік повинен бути тотожним для розрахунку за кожним з варіантів. Представлені варіанти вважають взаємодоповнюваними.

У вітчизняній практиці алгоритм визначення фінансових результатів для середніх і великих підприємств передбачено НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», для малих підприємств фінансові результати діяльності розраховують відповідно до методики, наведеної в П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства».

Отже, формування фінансових результатів можна розглядати як частину загальної системи господарювання, що пов'язана із прийняттям рішень щодо забезпечення необхідного їх розміру на рівні суб'єкта господарювання для досягнення тактичних та оперативних цілей.

В цілому, фінансовий результат є одним з найважливіших економічних показників, який узагальнює усі результати господарської діяльності та надає комплексну оцінку ефективності цієї діяльності.

Отримання прибутку є основною метою будь-якої підприємницької діяльності. Від розміру отриманого прибутку залежать формування власного капіталу, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансування інвестицій, а також платоспроможність підприємства. Прибуток як головний показник ефективності діяльності підприємства виступає і як критерій визначення рівня виплат дивідендів, як визначальний фактор при встановленні рівня заробітної плати і винагороди адміністрації [20].

Здійснений огляд літературних джерел з питань класифікації фінансових результатів дає змогу стверджувати, що:

- 1) більшість авторів у досліджених літературних джерелах не називають ознак класифікації прибутку (збитку), а лише перераховують його різноманітні види;

- 2) певна складність класифікації фінансових результатів пов'язана з тим, що деякі науковці по-різному називають один і той самий вид прибутку чи збитку («валовий» і «маржинальний», нерозподілений» і «балансовий» прибуток.);
- 3) автори інколи замінюють види фінансових результатів синонімами («нерозподілений», «капіталізований» чи «реінвестований» прибуток);
- 4) недоцільним є виділення ознак класифікації прибутку (збитку) під різними назвами, («характер інфляційного очищення» і «методика оцінки»; «мета визначення» і «мета використання»; «вид діяльності, завдяки якій отримано прибуток» і джерело формування»), що ускладнює сприйняття даних понять у різних літературних джерелах.

Таким чином, існуючі класифікації фінансових результатів мають багато дискусійних моментів та невирішених питань, що свідчить про їх недосконалість. Але, разом з тим, вони містять обґрунтовані та плідні результати, які дають змогу нам виділити та деталізувати основні класифікаційні ознаки фінансових результатів підприємств.

Існуючі в економічній літературі підходи до класифікації фінансових результатів містять багато спірних моментів, а тому є недосконалими. З 2013 року втратив силу П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», в якому визначались види фінансових результатів як статті звіту. Це валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності та чистий прибуток. Прийнятий НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [99] ввів нову форму звіту про фінансові результати – Звіт про сукупний дохід, в якому введені такі види фінансових результатів – валовий прибуток, фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат до оподаткування, прибуток від припиненої діяльності після оподаткування,

чистий фінансовий результат, інший сукупний дохід до оподаткування, інший сукупний дохід після оподаткування, сукупний дохід.

При цьому жодним нормативним документом не визначена сутність сукупного доходу, а тільки наведений алгоритм його розрахунку.

Нормативно-правові акти, що регламентують порядок визначення результатів діяльності підприємства, взагалі не містять класифікації фінансових результатів, що могла б бути використана для створення ефективних інформаційних облікових моделей. На думку авторів, класифікація фінансових результатів, у першу чергу, необхідна для прийняття відповідних рішень користувачами, а тому повинна відображати продуктивний аспект з одного боку, й правовий аспект – з іншого у розрізі певних ознак.

Розглянемо докладніше фінансові результати підприємницької діяльності та їх класифікацію:

1. За значенням підсумкового результату господарювання розрізняють позитивний фінансовий результат – прибуток і негативний фінансовий результат – збиток.

2. За характером оподаткування прибутку виділяють оподатковувану та не оподатковувану його частини. Такий поділ прибутку відіграє важливу роль у формуванні податкової політики підприємства, тому що дозволяє оцінювати альтернативні господарські операції з позицій кінцевого його ефекту. Склад прибутку, що не підлягає оподаткуванню, регулюється відповідним законодавством. Щодо суми прибутку до оподаткування, то її визначають паралельно за двома методиками. За даними бухгалтерського (фінансового) обліку її необхідно визначати згідно з Податковим кодексом України.

За періодом формування виділяють прибуток попереднього періоду (тобто періоду, що передує звітному) та прибуток звітного періоду. Такий поділ використовується з метою аналізу для виявлення відповідних трендів його динаміки, побудови відповідного базису розрахунків, і т.д.

3. За характером розподілу у складі прибутку, що залишається після сплати податків та інших обов'язкових платежів (чистого прибутку), виділяють частину, що капіталізується і ту частину, що споживається. Капіталізований прибуток характеризує ту його частину, яка спрямовується на фінансування приросту активів підприємства, а спожитий прибуток – та його частина, яка направлена на виплати власникам (акціонерам), персоналу або на соціальні програми підприємства. Для характеристики цих частин прибутку використовуються терміни відповідно нерозподілена та розподілена частина прибутку.

4. За характером інфляційного "очищення" прибутку виділяють номінальний і реальний його види. Реальний прибуток характеризує розмір номінально отриманої суми, скоректований на темп інфляції у відповідному періоді.

6. За достатністю рівня формування виділяють низький, нормальний і високий прибуток підприємства (критерієм такого розподілу виступає рівень нормального прибутку). Нормальний прибуток характеризує такий рівень його формування, коли після покриття зовнішніх і внутрішніх поточних витрат залишається дохід, рівний мінімальній ставці депозитного відсотка (по відношенню до суми власного капіталу, що використовується). Низький і високий прибуток характеризує рівень його формування, який відповідно нижче або вище за рівень нормального прибутку.

7. За періодом, що розглядається, виділяють прибуток попереднього періоду (тобто періоду, попереднього звітному), прибуток звітного періоду і прибуток планового періоду (планований прибуток). Такий розподіл використовується в цілях аналізу і планування для виявлення відповідних трендів його динаміки, побудови відповідного базису розрахунків і т.п.

Незважаючи на досить значний перелік розглянутих класифікаційних ознак, він, проте, не відображає всього різноманіття видів фінансових результатів, що використовуються у науковій термінології і підприємницькій практиці.

Прибуток від фінансової діяльності, на відміну від інших видів прибутку, має свої особливості. Ці особливості пов'язані з характером грошових потоків від даного виду діяльності. Грошові потоки від фінансової діяльності пов'язані із забезпеченням підприємства зовнішніми джерелами фінансування (залучення додаткового акціонерного чи пайового капіталу, емісія облігацій чи інших боргових цінних паперів, залучення кредиту в різних його формах, а також обслуговування залученого капіталу шляхом виплати дивідендів та відсотків і погашення зобов'язань за основним боргом). Такий їх зміст не може прямо формувати прибуток підприємства, оскільки повертати доводиться більше грошових коштів, ніж отримано.

Тому під прибутком від фінансової діяльності розуміється непрямий ефект від залучення капіталу із зовнішніх джерел на умовах більш вигідних, ніж середньоринкові. Крім того, в процесі фінансової діяльності може бути отриманий і прямий прибуток на вкладений власний капітал шляхом використання ефекту фінансового левериджу, забезпечення отримання депозитного відсотка за середнім залишком грошових коштів на розрахунковому або валютному рахунках та ін.

1.2. Нормативно-правове забезпечення та сучасні наукові розробки з обліку, аналізу та контролю фінансової діяльності підприємства

Система бухгалтерського обліку та контролю за витратами, доходами та фінансовими результатами в сучасних підприємствах не може повноцінно існувати без належного їхнього нормативно-правового забезпечення. Таке забезпечення формувалось протягом двох останніх десятиріч і воно перебуває в процесі постійних змін, які супроводжуються політичними, економічними, інтеграційними, соціальними та іншими чинниками.

Правова інформація міститься у законодавчих актах вищої юридичної сили, до яких належать закони України, що регулюють діяльність суб'єктів підприємництва у галузі фінансових, господарських та трудових відносин.

В цілому нормативно-правову базу, що регулює облік та контроль результатів фінансової діяльності можна зобразити у вигляді схеми (рис. 1.2).

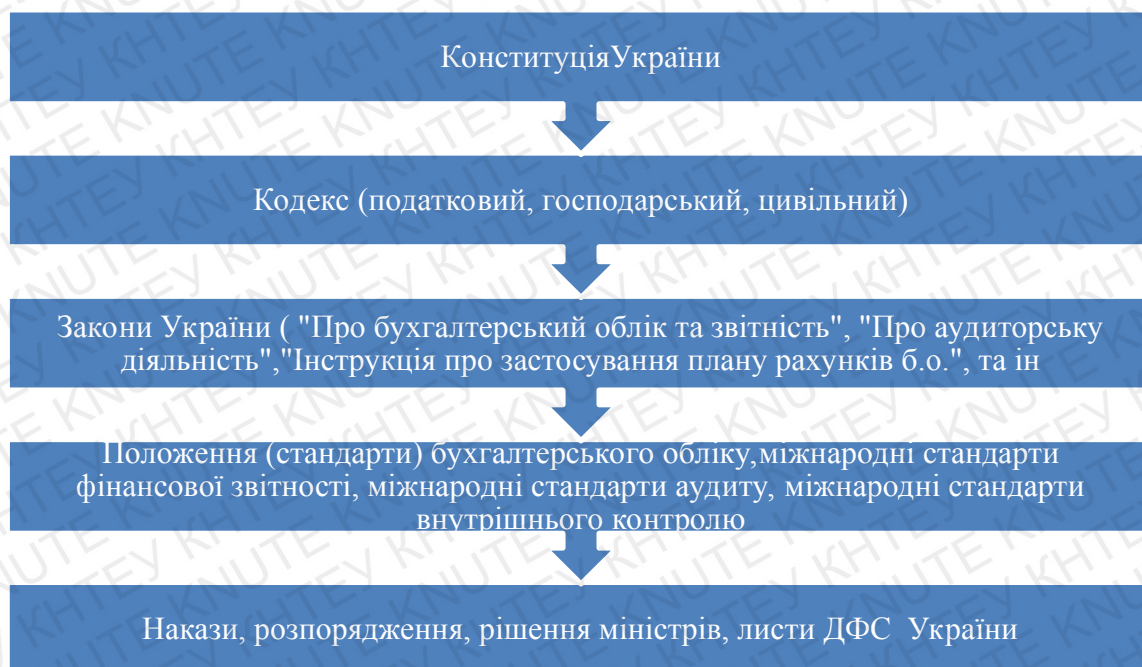


Рис. 1.2. Схема нормативно-правового регулювання контролю результатів фінансової діяльності

В цілому нормативно-правову базу з обліку та контролю результатів фінансової діяльності суб'єктів господарювання можна умовно поділити на групу, що регулює бухгалтерський та податковий облік та групу, що регулює саме здійснення контролю.

До першої групи можна віднести все податкове законодавство, а також нормативно-правові акти, що забезпечують відображення доходів, витрат та фінансових результатів в бухгалтерському обліку. До такої нормативно-правової бази належать: Податковий, Господарський та Цивільний кодекси, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової звітності, укази Президента, постанови Кабінету міністрів України, Верховної Ради, накази, розпорядження, рішення міністерств, відомств, листи Державної фіскальної служби, Міністерства

доходів та зборів України, що стосуються саме податкового обліку доходів, витрат та результатів фінансової діяльності. Ці документи охоплюють регулювання всіх найважливіших відносин у сфері оподаткування.

Схематично нормативно-правові акти з обліку та контролю результатів фінансової діяльності можна представити наступним чином (Додаток А).

Господарський кодекс України (далі – ГКУ) пункт 2 стаття 3 ГКУ, що регулює господарську діяльність та господарські відносини визначає отриманий прибуток основною метою підприємництва.

Відповідно до статті 87 «прибуток господарського товариства утворюється з надходжень від його господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці». З економічного прибутку товариства сплачуються передбачені законом податки та інші обов'язкові платежі, а також відсотки по кредитах банків і по облігаціях. Прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, залишається у розпорядженні товариства, яке визначає напрями його використання відповідно до установчих документів товариства.

Відправним пунктом раціональної організації і ведення бухгалтерського обліку операцій з власним та позиковим капіталом в Україні є положення Господарського, Цивільного та Податкового кодексів України.

У Господарському та Цивільному кодексах України закріплено правові аспекти формування статутного капіталу, що визначають розмір, склад, строки, порядок внесення вкладів учасниками, оцінку майна при внесенні і вилученні, порядок зміни часток учасників, їх відповідальність за порушення зобов'язань за внесками.

У свою чергу, Податковим кодексом України чітко визначено відсоткову ставку податку на прибуток, що, безпосередньо, впливає на розмір статті балансу «Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)», окреслено об'єкт і суб'єкт оподаткування, визначено склад прибутку підприємства, хто є платником податку. Відповідно до Податкового кодексу України поняття валових витрат та доходів відсутнє. При цьому даний нормативний документ

містить питання щодо порядку визначення та складу доходів та витрат, що дозволяє будь-якому підприємству відповідно до закону визначити суму оподаткованого прибутку.

Держава може впливати на вибір суб'єктами господарювання напрямів та обсягів використання прибутку (доходу) через нормативи, податки, податкові пільги та господарські санкції відповідно до закону.

Безоплатне вилучення прибутку (доходу) передбачає собою стаття 240 ГКУ, де вказано, що прибуток (доход), одержаний суб'єктом господарювання внаслідок порушення встановлених законодавством правил здійснення господарської діяльності, а також суми прихованого (заниженого) прибутку (доходу) чи суми податку, несплаченого за прихований об'єкт оподаткування, підлягають вилученню в доход відповідного бюджету в порядку, встановленому законом. Крім того, з суб'єкта господарювання стягується у випадках і порядку, передбачених законом, штраф, але не більш як у двократному розмірі вилученої суми, а у разі повторного порушення протягом року після застосування цієї санкції – у трикратному розмірі вилученої суми. Перелік порушень, за які до суб'єкта господарювання застосовуються санкції, передбачені цією статтею, а також порядок їх застосування визначаються законами.

Прийняття Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» на початку 2013р. [99], запровадило складання звітності за новими формами, тим самим була зроблена спроба наблизити вітчизняну фінансову звітність до рівня міжнародної, зробити її уніфікованою та зрозумілою. Це положення замінило перші п'ять національних стандартів бухгалтерського обліку, що, безумовно, є позитивним в частині зменшення кількості нормативних актів.

Згідно з НП(С)БО 1, у звіті про фінансові результати розкривається інформація стосовно доходів, витрат, прибутків та збитків, стосовно іншого сукупного доходу і доходу підприємства за звітний період.

Бухгалтера звикли, що пояснення змісту всіх статей фінансових звітів зафіксовані були саме в П(с)БО. Натомість зараз фахівець, при заповненні статей звітності, повинен керуватись Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності.

Слід зазначити, що згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами, інші - самостійно визначають доцільність застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності.

Так, 5 жовтня 2017 року Верховна Рада прийняла Закон Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який набрав чинності з 1 січня 2018 року.

Закон встановив такі нові правила, а саме розширено перелік підприємств, що мають складати фінансову звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ).

Додатково до публічних акціонерних товариств, банків та страхових компаній складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за МСФЗ на сьогоднішній день мають:

- великі підприємства;
- інші фінансові установи, які є більшими за «малі підприємства»;
- емітенти цінних паперів, що допущені до біржових торгів (що не є публічними акціонерними товариствами, банками та страховими компаніями);
- підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення (газ, нафта, основні руди, вугілля, тощо).

Для підприємств, що мають складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за МСФЗ, додано вимогу вести бухгалтерський облік відповідно до облікової політики за МСФЗ.

Щодо вимог складання нових форм, то вони майже не змінилися. Як і не змінилися види діяльності, за якими вони складають звітність – це операційна, фінансова та інвестиційна діяльність. Подвійність назви звіту про фінансові результати обумовила появу двох нових понять - сукупного доходу та іншого сукупного доходу. За НП(с)БО 1 сукупний дохід - зміни у власному капіталі протягом звітного періоду внаслідок господарських операцій та інших подій (за винятком змін капіталу за рахунок операцій з власниками); інший сукупний дохід - доходи і витрати, які не включені до фінансових результатів підприємств.

П(С)БО 15 «Дохід» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності. Зокрема статті 5 – 11 регламентують визнання та класифікацію доходів. Так, згідно статті 10 Визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

- а) дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- б) інші операційні доходи;
- в) фінансові доходи;
- г) інші доходи;

До складу фінансових доходів включаються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі).

П(С)БО 16 «Витрати» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності та критерії визнання витрат.

До фінансових витрат відносяться витрати на проценти (за користування кредитами отриманими, за облігаціями випущеними, за фінансовою орендою, тощо) та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями (крім

фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 31 "Фінансові витрати").

П(С)БО 31 "Фінансові витрати" визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про фінансові витрати та її розкриття у фінансовій звітності.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій узагальнюють інформацію про бухгалтерські рахунки, що використовуються для узагальнення інформації про формування та розподіл прибутку та використання цих рахунків у кореспонденції з іншими.

До нормативно-правової бази, яка регулює аудит в Україні відноситься Закон України «Про аудиторську діяльність», який був прийнятий 22.04.1993 року [43]. Він визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації. Отже, в цілому він визначає основні засади здійснення аудиту, проте не враховує всіх особливостей і не являється єдиним законом, що регулює порядок здійснення аудиту в Україні.

Необхідно відзначити, що на сьогоднішній день вступив в дію закон № 2258 - VIII "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність", який було розроблено з метою узгодження норм українського законодавства у сфері аудиторської діяльності із законодавством Європейського союзу. Даний закон установлює новий порядок атестації для аудиторів і механізм страхування їхньої професійної діяльності перед третіми особами, а також пропонує створити орган суспільного нагляду, до складу якого увійдуть Рада нагляду за аудиторською діяльністю та Інспекція із забезпечення якості.

В цілому процес здійснення аудиту регулюється міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг та Кодексом етики професійних бухгалтерів. МСА у новій редакції набули чіткості та конкретизації принципів, цілей використання та завдань кожного стандарту, методів та процедур, що сприяє покращенню їх розуміння та тлумачення аудиторами України [72].

На сьогодні в Україні найпоширенішим документом, в якому піднімаються питання внутрішнього аудиту, є Міжнародні стандарти аудиту, хоча і вони не дають відповідей щодо проблемних питань внутрішнього аудиту. В даному документі розглядається лише питання використання роботи внутрішнього аудитора при проведенні зовнішнього аудиту, а також надається визначення внутрішнього аудиту, проте аудитори не зобов'язані використовувати результати внутрішнього аудиту, а у випадку залучення документів внутрішнього аудиту до перевірки мають право перевіряти деякі моменти. Одним із факторів недовіри зовнішніх аудиторів до внутрішнього аудиту є відсутність нормативно-правового регулювання внутрішнього аудиту.

Окрім того, Інститутом внутрішніх аудиторів розроблено Міжнародні стандарти внутрішнього аудиту, які представляють собою набір критеріїв, якими слід керуватись внутрішнім аудиторам при виконанні своїх обов'язків. Дані стандарти спрямовані на регулювання внутрішньо аудиторської практики. Тому їх також необхідно врахувати при формуванні правової основи внутрішнього аудиту.

Структура Міжнародних стандартів внутрішнього аудиту зображена на рис. 1.3.

Як бачимо з рис. 1.3, в Міжнародних стандартах внутрішнього аудиту містяться стандарти, які забезпечують внутрішній аудит, починаючи від рішення про впровадження внутрішнього аудиту на підприємстві і до використання результатів внутрішнього аудиту. Слід зазначити, що дані

стандарти розроблені на Заході і практично не враховують національних особливостей ведення бізнесу.

Окрім того, зважаючи на добровільний порядок впровадження внутрішнього аудиту, немає сенсу в затвердженні законів, а достатнім буде розробка положень, затверджених на державному рівні, які будуть обов'язковими для тих, хто в добровільному порядку виявив бажання для впровадження внутрішнього аудиту.



Рис. 1.3 Структура Міжнародних стандартів внутрішнього аудиту [72]

Слід зазначити, що в умовах відсутності загального та галузевого нормативного регламентування організаційних та методичних аспектів внутрішнього контролю (виняток становить банківська діяльність), розв'язання питань його стандартизації є вкрай ускладненим. Уповільнення

процесу стандартизації внутрішнього контролю полягає у площині наявної плутанини між внутрішнім контролем з однорівневою системою управління та дворівневою, а також спробою ототожнення внутрішнього аудиту з внутрішнім контролем.

У наукових школах сформувалась така думка, що проблеми стандартизації внутрішнього контролю не існує, адже задля її розв'язання достатньо скористатися нормами таких документів, як:

- «Інтегрована (концептуальна) основа внутрішнього контролю» розроблена Комітетом спонсорських організацій Комісії Тредуея
- «Управління ризиками організації. Інтегрований підхід» розроблена Комітетом спонсорських організацій Комісії Тредуея;
- «Керівництво по контролю» документ Канадського інституту присяжних бухгалтерів;
- Міжнародні професійні стандарти внутрішнього аудиту, розроблені Інститутом внутрішніх аудиторів.

Проте, зазначені документи є доречними для оцінки контролю корпорацій. Їх адаптація до умов функціонування організацій з однорівневим управлінням недоцільна.

Отже, оцінка нормативно-правового регулювання обліку та контролю результатів фінансової діяльності суб'єктів господарювання дозволила встановити, що багато проблем обліку, контролю та звітності залишилось невирішеними як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин. Зокрема, недостатньо уваги приділено науковцями глибокому критичному аналізу діючої нині нормативно-правової бази обліку і її порівнянню з колишньою (тобто тією, що була за радянських часів), з'ясуванню проблем і неузгодженостей, які виникають у процесі використання нормативно-правових актів з обліку та контролю витрат, доходів та результатів фінансової діяльності підприємств.

1.3. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Трактат»

Досліджуване підприємство - Товариство з обмеженою відповідальністю «Трактат» створене у відповідності до Конституції України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, інших нормативних актів чинного законодавства України.

Спеціалізація даного підприємства, на сьогоднішній день, спрямована переважно на здійснення торговельної діяльності, від якої товариство отримує найбільшу частину виручки.

Для забезпечення діяльності Товариства за рахунок вкладів Засновників створюється Статутний капітал у розмірі 164 тис.грн, який ділиться згідно часток кожного Засновника (Учасника) в Статутному капіталі Товариства.

За даними рис. 1.4 найприбутковішим роком за останні п'ять років був 2013 р. (сума чистого прибутку – 12995 тис.грн), а найгіршим роком – 2017р. (сума прибутку-4211 тис.грн). Динаміка чистого прибутку з 2013 р. по 2017 р. іде на спад за рахунок скорочення видів діяльності досліджуваного підприємства. Разом з тим, підприємство є прибутковим й доходи покривають понесені витрати, що є позитивним.

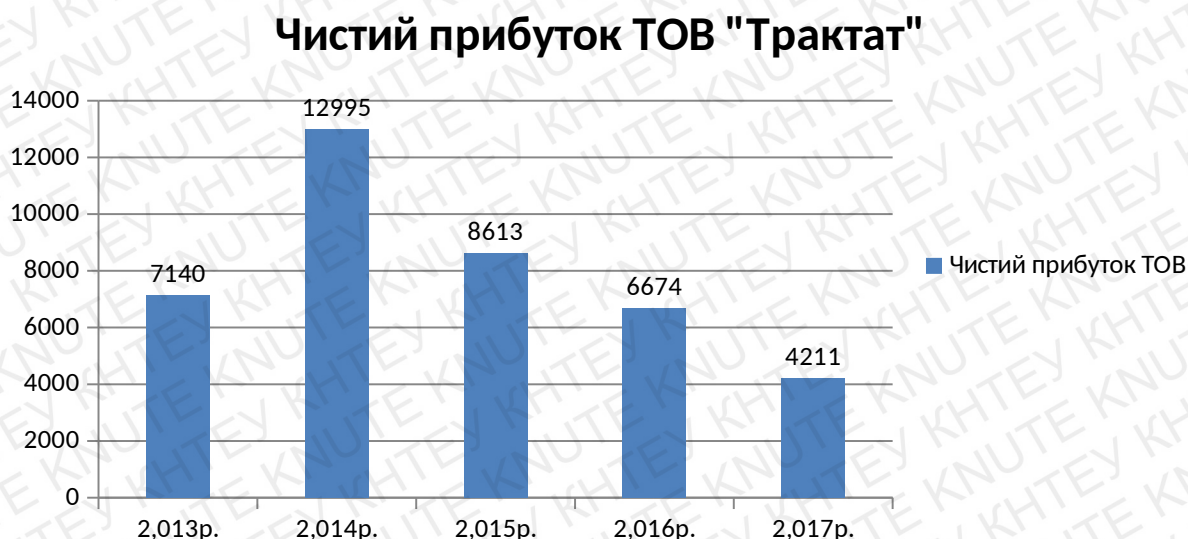


Рис. 1.4 Динаміка чистого прибутку ТОВ «Трактат» за 2013-2017 рр.



Рис. 1.5 Динаміка доходів та витрат ТОВ «Трактат» за 2013- 2017 рр.

За даними рис. 1.5 можна простежити, що на досліджуваному підприємстві дохід (виручка) від реалізації нерухомості значно зріс за аналізований період. Так, в 2013 році дохід становив 32204,0 тис.грн, а вже в 2017 році – 38879,0 тис.грн. На негативну динаміку заслуговує перевищення темпів приросту собівартості реалізованої продукції над виручкою від реалізації. Це вплинуло на негативну динаміку чистого прибутку підприємства. Якщо оцінити динаміку фінансових доходів та витрат, то необхідно відмітити, що фінансові доходи є не значними на підприємстві, а фінансові витрати до 2016 року стрімко зростали. В 2013 році фінансові витрати складали – 432, 0 тис.грн, а в 2016 році – 1328 тис.грн.

Необхідно відзначити, що підприємство в 2016 році отримало короткострокову банківську позику на суму 5750 тис.грн., та довгострокову на суму 1500 тис.грн. це призвело до збільшення фінансових витрат підприємства.

Таблиця 1.3

**Динаміка основних економічних показників фінансово-господарської діяльності
ТОВ «Трактат» за 2013-2017 рр.**

Показники	2013 рік.	2016 рік	2017 рік	Відхилення			
				за 2017р. в порівн. з 2016р.		за 2017р. в порівн. з 2013р	
				абсол., тис.грн.	відн., %	абсол., тис.грн.	відн., %
1.Необоротні активи :	24335,0	21 639,0	19 254,0	-1 538,0	-6,6	-5 081,00	-20,879
Основні засоби	21600,0	16 265,0	15 083,0	-1 825,0	-10,08	-6 517,00	-30,171
Довгострокові фінансові інвестиції, які облік. за методом участі в капіталі	2102,0	2 102,0	2 102,0	0	0	0,00	0
Відстрочені податкові активи	0	2 693,0	1 236,0	105,00	4,05	1 236,00	0
2.Оборотні активи:							
Запаси	15605	20267	17343	-1358	-6,3	1 738,00	11,137
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1800,0	715,0	201,0	381	114,0	-1 599,00	-88,833
Грошові кошти та їх еквіваленти	700,0	661,0	141,0	597	932,8	-559,00	-79,857

Продовж. табл. 1.3

3.Власний капітал:	25656,0	22 989,0	17 265,0	-3 831,0	-14,28	-8 391,00	-32,706
Статутний капітал	164,0	164,0	164,0	0,0	0,00	0,00	0
Інший додатковий капітал	23456,0	24 950,0	24 419,0	-1 430,0	-5,42	963,00	4,1056
Нерозподілений прибуток	1980,0	- 2 181,0	- 7 374,0	-2 401,0	-1 091,36	-9 354,00	-472,42
Довгострокові зобов'язання	2000,0	1 501,0	1 523,0	1 499,0	74 950,0	-477,00	-23,85
Поточні зобовязання	17514,0	23 584,0	20 854,0	3 711,0	18,67	3 340,00	19,07
Короткострокові кредити банків	500,0	5 750,0	10 297,0	4 547,00	79,078	9 797,00	1959,4
Валюта балансу	45170,0	48 076,0	39 658,0	1379	2,9	-5 512,00	-12,203

З даних, наведених в табл. 1.3 бачимо, що загальна вартість майна ТОВ «Трактат» за останні п'ять років зменшилась. Це є негативними змінами, оскільки зменшення активів свідчить про погіршення економічного потенціалу підприємства, його ваги на ринку.

Така зміна в обсязі активів підприємства була зумовлена зменшенням як необоротних, так і оборотних активів.

Аналізуючи довгострокові (необоротні) активи, найважливішим для оцінки фінансового стану є діагностика їх зростання, структурних зрушень та ефективності використання. Необоротні активи в більшій мірі формуються за рахунок основних засобів.

Дана стаття активів за аналізований період зменшилась, що свідчить про зменшення економічного потенціалу підприємства (погіршення можливостей продуктивної діяльності) та про ступінь покриття (окупності) основного капіталу (за ступенем зношуваності). Скорочення оборотних активів відбулося за рахунок скорочення запасів, дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також грошових коштів.

Необхідно відзначити що в 2017р. в порівнянні з 2016р. запаси зменшилися на 14,4%, причиною чого може бути скорочення масштабів діяльності підприємства.

Що ж до джерел формування активів, необхідно відзначити, що оборотні активи фінансуються за рахунок власного оборотного капіталу і поточних зобов'язань підприємства.

На кінець аналізованого періоду власний капітал зменшився на 24,9% в порівнянні з 2016р. і разом з тим зменшилась його частка в структурі джерел формування оборотних активів. Це є негативною зміною, що веде до погіршення фінансової стійкості підприємства.

В табл. 1.4 наведені показники, що характеризують якісний стан основних засобів та інвестиційну привабливість Товариства.

Із даних таблиці видно, що за аналізований період рівень зношеності основних фондів майже не змінився, але залишився на достатньо високому рівні.

Одночасно можна констатувати помірний рівень оновлення основних засобів, позитивно оцінюється перевищення величини коефіцієнта оновлення основних засобів над коефіцієнтом вибуття, який в динаміці показував позитивну тенденцію до сталості.

Таблиця 1.4

Показники майнового стану ТОВ «Трактат»
за 2013-2017 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,70	0,70	0,71	0,73	0,74
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,15	0,16	0,16	0,17	0,17
Коефіцієнт вибуття	0,09	0,07	0,08	0,08	0,08
Фондовіддача	1,30	1,23	1,17	1,39	1,90

Таблиця 1.5

Показники ліквідності ТОВ «Трактат» за 2013-2017 рр.

Показники	Норм. знач.	на 31.12.13	на 31.12.14	на 31.12.15	на 31.12.16	на 31.12.17
Коефіцієнт покриття	> 2	1,13	1,11	1,18	1,12	0,98
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7 – 1,0	0,12	0,15	0,10	0,26	0,15
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 – 0,25	0,005	0,004	0,003	0,028	0,007
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	-	3321,0	7893,0	3641,0	2839,0	-469,0

Із даних таблиці 1.5 видно, що динаміка коефіцієнта покриття в 2017 році погіршилась – по-перше, його величина стала меншою за критичне значення 2,0, по-друге, у підприємства відчувається брак ресурсів, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань.

Негативна тенденція спостерігалась за коефіцієнтом швидкої ліквідності: ні на одну звітну дату його величина не відповідала оптимальному значенню 0,7 – 1,0, а була занадто малою, тобто платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань навіть за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами обмежені.

Таблиця 1.6

Показники фінансової стійкості ТОВ «Трактат»
за 2013 – 2017 рр.

Показник	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт автономії	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4
Коефіцієнт фінансування	0,8	0,7	0,7	1,1	1,3
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	0,1	0,1	0,2	0,1	-0,02
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,1	0,1	0,1	0,1	0,03

Коефіцієнт автономії знижується з кожним роком, що негативно характеризує достатність власних активів у загальній сумі всіх активів підприємства, використаних ним для здійснення статутної діяльності. Зменшення коефіцієнта автономії свідчить про фінансову залежність, зниження гарантії погашення підприємством своїх зобов'язань.

Коефіцієнт фінансування навпаки постійно збільшується – це означає скільки позичкових коштів залучило підприємство на одну гривню вкладених в активи власних коштів. Зростання показника свідчить про посилення залежності підприємства від кредиторів, тобто про зниження його фінансової стійкості.

Коефіцієнт забезпеченості власними коштами характеризує рівень забезпечення підприємства власними коштами. На досліджуваному підприємстві даний коефіцієнт має тенденцію до зниження, що свідчить про брак власних коштів на підприємстві.

Таблиця 1.7

Динаміка змін власних оборотних коштів ТОВ «Трактат» з 31.12.2013 по 31.12.2017 рр.

Показник	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Загальна сума поточних активів	20835,0	25 900,0	23514,0	26423,0	20385,0
Загальна сума короткострокових зобов'язань	17514,0	18007,0	19873,0	23584,0	20854,0
Величина власних оборотних коштів	3321,0	7893,0	3641,0	2839,0	-469,0
Частка в сумі поточних активів, %:	15,9	30,5	15,5	10,7	-2,3
—власного капіталу					
—позикового капіталу	84,06	69,5	84,5	89,3	102,3

Із даних таблиці 1.7 видно, що сума поточних активів, яка покривалась за рахунок власного капіталу, досить низька. Частка власного капіталу в сумі поточних активів на кінець 2015 року становила 15,9%, на кінець 2014 року - 30,5 %, а на кінець 2017 року зменшилась на 21,0 % в порівнянні з попереднім роком, що відповідає дефіциту коштів 2,3%. Відповідно зросла частка позикового капіталу з 84,06% на кінець 2013 року до 102,3 % на кінець 2017 року, що свідчить про посилення фінансової залежності підприємства і погіршення його фінансового стану.

Отже, на кінець 2013 року у підприємства після повного погашення поточних зобов'язань залишалось 3321,0 тис. грн., а на кінець 2017 року власних оборотних коштів не було, що оцінюється вкрай негативно. Для успішної діяльності ТОВ «Трактат» необхідно забезпечити зростання власних оборотних коштів.

Висновок до розділу 1

В даному розділі надана характеристика теоретичним засадам контролю в системі управління фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання.

Встановлено, що фінансова діяльність суб'єктів господарювання - це сукупність фінансових відносин (внутрішніх і зовнішніх) суб'єкта господарювання щодо забезпечення реалізації статутних цілей і завдань.

Фінансова діяльність підприємств полягає в забезпеченні фінансово-ресурсних умов їх конкурентоспроможності.

Важливими формами фінансування підприємств є кредит (грошовий і товарний), випуск цінних паперів (акцій і облігацій). Спеціальними формами довгострокового кредитування є оренда і лізинг (оперативний і фінансовий).

В роботі наведена класифікація фінансових результатів суб'єкта господарювання яка дозволяє покращити систему управління діяльністю підприємства.

В роботі розкрито нормативно-правове забезпечення обліку, аналізу та контролю фінансової діяльності підприємства. Оцінка нормативно-правового регулювання обліку та контролю результатів фінансової діяльності суб'єктів господарювання дозволила встановити, що багато проблем обліку, контролю та звітності залишилось невирішеними як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин. Зокрема, недостатньо уваги приділено науковцями глибокому критичному аналізу діючої нині нормативно-правової бази обліку і її порівнянню з колишньою (тобто тією, що була за радянських часів), з'ясуванню проблем і неузгодженостей, які виникають у процесі використання нормативно-правових актів з обліку та контролю витрат, доходів та результатів фінансової діяльності підприємств.

В роботі надана організаційно-економічна характеристика ТОВ «Трактат». Спеціалізація даного підприємства, на сьогоднішній день, спрямована переважно на здійснення торговельної діяльності, від якої товариство отримує найбільшу частину виручки.

Для забезпечення діяльності Товариства за рахунок вкладів Засновників створюється Статутний капітал у розмірі 164 тис.грн, який ділиться згідно часток кожного Засновника (Учасника) в Статутному капіталі Товариства.

Встановлено, що найприбутковішим роком за останні п'ять років був 2013 р. (сума чистого прибутку – 12995 тис.грн), а найгіршим роком – 2017р. (сума прибутку-4211 тис.грн). Динаміка чистого прибутку з 2013 р. по 2017 р. іде на спад за рахунок скорочення видів діяльності досліджуваного підприємства.

Разом з тим, підприємство є прибутковим й доходи покривають понесені витрати, що є позитивним.

Загальна вартість майна ТОВ «Трактат» за останні п'ять років зменшилась. Це є негативними змінами, оскільки зменшення активів свідчить про погіршення економічного потенціалу підприємства, його ваги на ринку. Така зміна в обсязі активів підприємства була зумовлена зменшенням як необоротних, так і оборотних активів.

На кінець аналізованого періоду власний капітал зменшився на 24,9% в порівнянні з 2016р. і разом з тим зменшилась його частка в структурі джерел формування оборотних активів. Це є негативною зміною, що веде до погіршення фінансової стійкості підприємства.

За аналізований періоді рівень зношеності основних фондів майже не змінився, але залишився на достатньо високому рівні. Одночасно можна констатувати помірний рівень оновлення основних засобів, позитивно оцінюється перевищення величини коефіцієнта оновлення основних засобів над коефіцієнтом вибуття, який в динаміці показував позитивну тенденцію до сталості.

Негативна тенденція спостерігалась за коефіцієнтом швидкої ліквідності: ні на одну звітну дату його величина не відповідала оптимальному значенню 0,7 – 1,0, а була занадто малою, тобто платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань навіть за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами обмежені.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Інформаційне забезпечення системи управління суб'єкта господарювання як бази для виконання аналітичних і контрольних процедур

У системі фінансового контролю важливе місце посідає його організація та планування. Для здійснення ефективного планування та організації необхідною умовою є різнобічне забезпечення інформації. Кожен вид інформаційного забезпечення повинен бути спрямований на певну мету, забезпечувати її досягнення.

Інформаційне забезпечення контрольного процесу являє собою сукупність документів, нормативних та довідкових даних, фактичних даних, що містять певну інформацію, яка являється цінною для проведення фінансового контролю.

Основним завданням інформаційного забезпечення контролю є надання необхідної інформації суб'єктам контролю про стан діяльності установи, що перевіряється, а також функціонування його відповідно до законодавчих та нормативних вимог.

Інформація, яка використовується для здійснення контролю повинна мати деякі параметри. Бутинець Ф. Ф. виділяє наступні параметри: необхідність, достатність, істинність та аналітичність [20].

Окрім того, Гуцаленко Л. В. зазначає, що для дослідження питань, передбачених програмою ревізії, посадові особи служби мають право

отримувати на об'єкті контролю перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю [36].

Тому можна говорити про ще один параметр інформаційного забезпечення, а саме доступність. Тобто, для проведення фінансового контролю суб'єкт контролю повинен мати доступ до будь-якої інформації без обмежень.

Оскільки на результат фінансової діяльності безпосередньо впливають показники доходів і витрат, ми можемо виділити спільні завдання здійснення їх контролю:

- визначити порядок формування та основні елементи облікової політики діяльності підприємства з обліку фінансових доходів та витрат;
- перевірка правильності розмежування доходів, витрат і фінансових результатів діяльності за кожною класифікаційною групою;
- встановлення правильності документального оформлення накопичення та списання фінансових витрат;
- встановлення правильності умов визнання та оцінки доходів і результатів від фінансової діяльності;
- перевірка правильності ведення обліку фінансових доходів та витрат;
- підтвердження правильності формування та віднесення доходів до доходів фінансової діяльності;
- перевірка достовірності і правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку доходів, витрат і фінансових результатів діяльності;
- підтвердження законності та правильності відображення в звітності доходів, витрат і фінансових результатів діяльності згідно принципів бухгалтерського обліку;

Об'єктом контролю результатів фінансової діяльності є операції з формування та використання результату фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Отже, контроль фінансового результату підприємства

проводиться за даними Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Предметом контролю операцій з формування та обліку результатів фінансової діяльності є господарські процеси та фінансові операції, пов'язані з визначенням витрат, доходів та фінансових результатів, а також відносини, що виникають при цьому всередині підприємства та за його межами.

Основними напрямками контролю операцій з визначення результатів фінансової діяльності є:

- перевірка правомірності отримання доходів від здійснення фінансових операцій суб'єкта господарювання;
- оцінювання та визнання доходів і результатів від фінансової діяльності на основі використання методів арифметичного контролю та порівняння сум первинних документів і облікових регістрів;
- перевірка правильності відображення фінансових доходів через зіставлення даних Звіту про фінансові результати та інформації з Головної книги;
- контроль фінансових доходів та витрат через використання методів арифметичної і нормативної візуальної перевірки;
- контроль правильності визначення результатів від фінансової діяльності через застосування арифметичного контролю.

Джерела інформації та інформаційне забезпечення контролю результатів фінансової діяльності зображено на рис. 2.1.

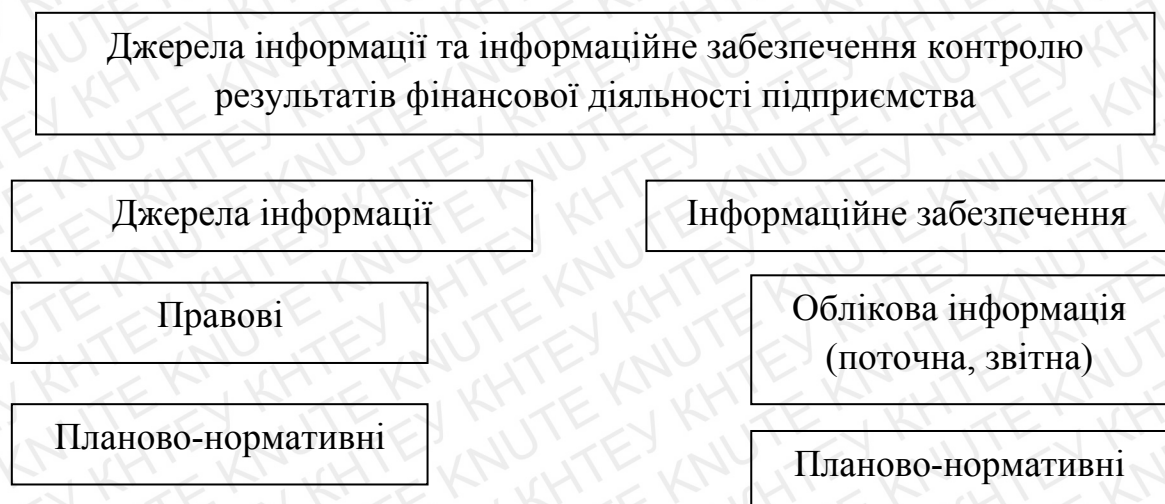


Рис. 2.1 Джерела інформації та інформаційне забезпечення контролю результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат»

Характеристика фінансової звітності як інформаційної бази з аналізу та контролю результатів фінансової діяльності наведена у табл. 2.1

Отже фінансова звітність підприємства забезпечує інформаційні потреби суб'єктів аналізу та контролю щодо результатів фінансової діяльності, а саме дозволяє оцінити доцільність: збільшення товарних запасів, розширення торговельно-збутової діяльності, контроль якості управління операційними доходами та витратами; здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання, і т.д.

Характеристика фінансової звітності як інформаційної бази з аналізу та контролю результатів фінансової діяльності акціонерного товариства наведена у табл. 2.1

Таблиця 2.1

Характеристика фінансової звітності як інформаційної бази аналізу та контролю результатів фінансової діяльності підприємства

Назва фінансової звітності	Сфери аналізу та контролю
Баланс	- оцінка та контроль доцільності збільшення (зменшення) активів та капіталу товариства; - попередня оцінка можливостей товариства виконувати свої поточні зобов'язання; - визначення загального фінансового стану товариства.
Звіт про фінансові результати	- аналіз та контроль відображення фінансових доходів та витрат в звітності товариства; - зіставлення фінансових доходів та витрат підприємства; - оцінка зміни фінансових доходів і витрат поточного періоду проти попередніх
Звіт про рух грошових коштів	- контроль надходжень грошових коштів за результатами фінансової діяльності підприємства - контроль вчасності та повноти сплати коштів за зобов'язаннями підприємства; - попередні висновки щодо рівня ліквідності підприємства.

Звіт про власний капітал	-аналіз та контроль змін, що відбуваються в структурі власного капіталу товариства та вплив цих змін на величину результату фінансової діяльності
--------------------------	---

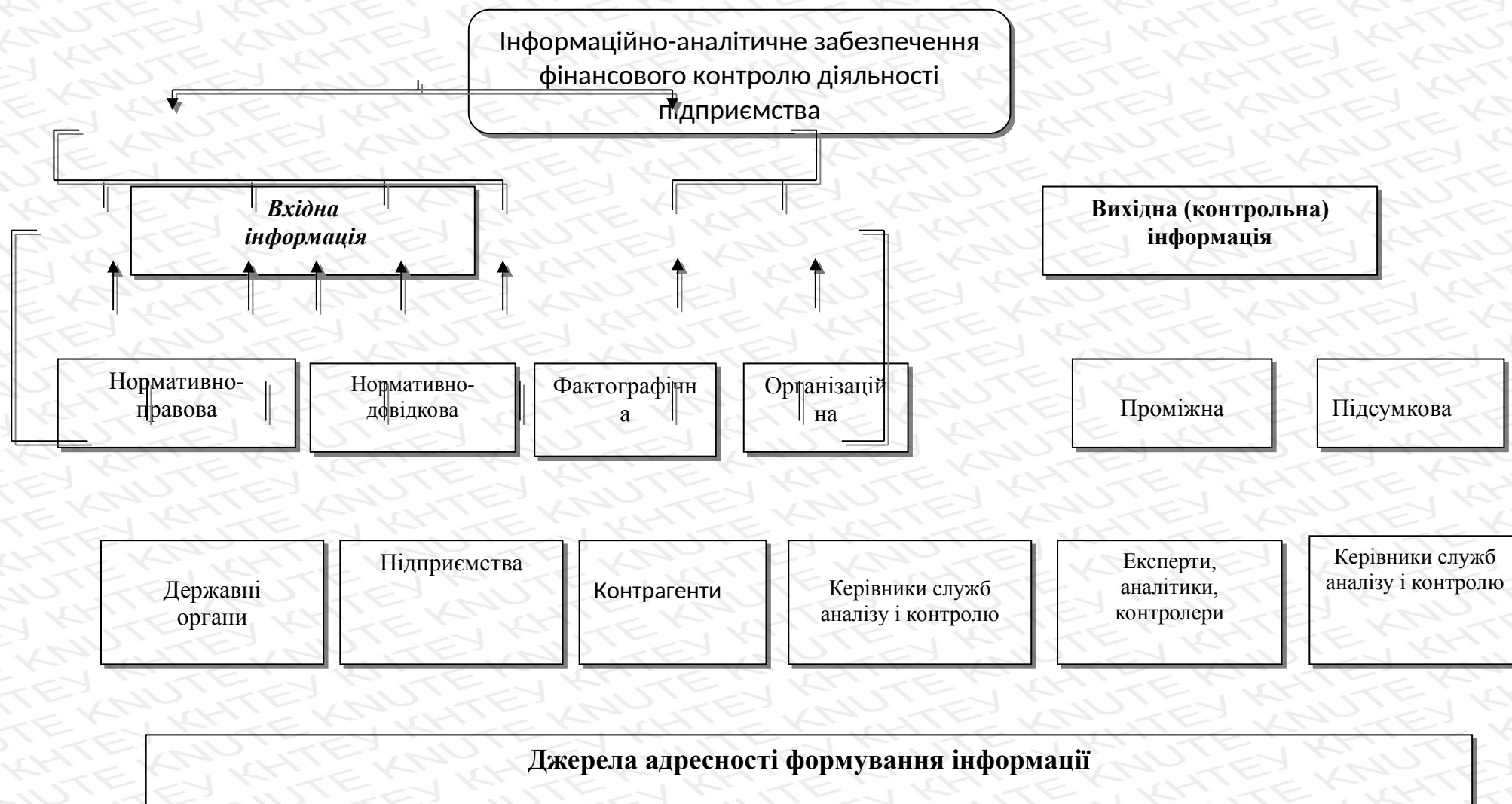


Рис. 2.2. Схема структури інформаційно-аналітичного забезпечення фінансового контролю діяльності підприємства

Отже фінансова звітність товариства забезпечує інформаційні потреби суб'єктів аналізу та контролю щодо результатів фінансової діяльності, а саме дозволяє оцінити доцільність: придбання, продажу та володіння цінними паперами; участі в капіталі підприємства; якості управління фінансовими доходами та витратами; здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання; забезпеченості зобов'язань підприємства, регулювання діяльності підприємства, інших рішень. Аналізуючи зміст рис. 2.2 слід зазначити, що вхідна інформація являє собою корисні відомості про фінансово-господарську діяльність підприємства та вимоги, яким вона має відповідати.

Вхідну інформацію в залежності від джерела (адресності) її формування, а також від змісту можливо класифікувати на нормативно-правову, нормативно-довідкову, фактографічну та організаційну.

Нормативно-правова інформація являє собою закони, підзаконні акти, видані на рівні Верховної ради України, президента України, Кабінету міністрів України, а також міністерств і відомств.

Нормативно-довідкова інформація формується керівництвом підприємства для забезпечення цілей управління. До цієї інформації відносяться наступні документи: установчі документи, внутрішні організаційні регламенти (положення про структурні підрозділи, посадові інструкції персоналу); накази, розпорядження, що видаються керівництвом; бізнес-план, договори із контрагентами, опис постановки задач в умовах автоматизації обробки обліково-економічної інформації; опис облікової політики підприємства.

Фактографічна інформація являє собою сукупність даних економічного характеру про факти (операції), які здійснені в фінансово-господарській діяльності підприємства. Ця інформація формується, як правило, обліково-фінансовою службою підприємства і знаходиться в первинних документах, регістрах синтетичного та аналітичного обліку, формах звітності.

Закінчує блок вхідної інформації – організаційна інформація, яка формується керівниками обліково-фінансових служб і знаходиться в наступних документах: форма стандартного контрольного звіту (рапорту), система державних або розроблених підприємством норм та нормативів, розрахунки для оцінки суттєвості помилок та ін.

Проміжна інформація формується в ході накопичення, групування та попередньої систематизації виявлених в ході контролю відхилень (помилки, порушень) фінансово-господарської діяльності підприємств. Цю інформацію можна поділити на аналітичну, розрахункову та власне контрольну. Аналітична міститься в даних аналітичного експрес-огляду фінансової ситуації підприємства, співставної характеристики динаміки розвитку підприємства із іншими підприємствами – міститься в даних контрольних розрахунків; контрольна інформація свідчить про наявність відхилень (помилки, порушень) в фінансово-господарській діяльності підприємства, яка міститься в анкетах тестування системи обліку даних тестування сальдо та оборотів по рахунках, господарських операцій по відхиленнях.

Інформаційні потоки, які мають відношення до конкретного підприємства, різноманітні. Значна їх частина формується на даних бухгалтерського обліку. Значущість фінансової звітності багатоаспектна. Пріоритетна її роль, як основного засобу комунікації, проявляється у тому, що цілі її та вимоги, що до неї виставляються, являються наріжним каменем при розробці основ теорії бухгалтерського обліку.

Одна з позитивних якостей фінансової звітності – її аналітичні можливості. Важливість їх визначається тією обставиною, що в умовах ринкової економіки фінансова звітність господарюючих суб'єктів є єдиним засобом комунікації, достовірність якого досить висока. Саме фінансова звітність у сукупності зі статистичною та поточною інформацією фінансового характеру дозволяє отримати першу і достатньо об'єктивну уяву про стан та тенденції змін економічного потенціалу можливого контрагента або об'єкта інвестицій.

Технологія облікового процесу передбачає розподілення його на три взаємопов'язаних етапи: первинний облік, поточний облік, підсумковий облік. Таке розподілення впливає на характер забезпечення контрольно-аналітичного процесу обліковою інформацією і обумовлює локалізацію аналізу і контролю за відповідними етапами бухгалтерського обліку (табл. 2.2).

На кожному етапі вирішуються облікові, аналітичні й контрольні завдання, результати яких є основою реалізації наступного етапу облікового, аналітичного та контрольного процесу.

Первинний облік є першим етапом, яким започатковується обліковий процес. Зміст цього етапу становить первинне спостереження та сприйняття господарського факту, вимірювання в натуральному та вартісному вираженні, фіксація у носіях облікової інформації.

Таблиця 2.2

Локалізація аналізу і контролю товарних операцій підприємства
за етапами облікового процесу

<i>Етап облікового процесу</i>	<i>Вид економічного аналізу</i>	<i>Вид контролю</i>	<i>Період прогнозування</i>
Первинний облік	Оперативний аналіз, аналіз поточної перспективи	Оперативний контроль	Доба, п'ятиденка, тиждень, декада
Поточний облік	Оперативний, ретроспективний аналіз та аналіз близької перспективи	Поточний контроль	Місяць
Звітність	Ретроспективний аналіз, аналіз коротко-, середньо- та довгострокової перспективи	Заключний контроль	Квартал, рік; 2–3 роки; понад 3 роки

Вихідні документи аналітично-контрольної спрямованості, що формуються на першому рівні облікового процесу, складаються відповідно до мети оперативного управління на основі даних первинного обліку, правової та нормативно-довідкової інформації.

Поточний облік дає змогу узагальнити облікову фактографічну інформацію щодо обсягу реалізації та витрат, перш за все, за відповідними

періодами, застосовувати методичні прийоми ретроспективного аналізу. Електронні реєстри поточного обліку є основним джерелом поточної облікової інформації щодо товарних операцій, зведеної за відповідний період, переважно за місяць. Застосування допоміжних електронних реєстрів поточного обліку значно розширює інформаційну базу ретроспективного аналізу товарообороту і витрат підприємств торгівлі.

Найменший рівень узагальнення облікової інформації у формах звітності дозволяє здійснити ретроспективний та перспективний аналіз товарообороту і витрат, оцінити вплив факторів на зміну їх величини, дати загальну оцінку політиці підприємства щодо управління реалізацією і витратами.

Загалом, інформаційне забезпечення фінансового контролю діяльності досліджуваного підприємства має складну структуру і визначається різними чинниками, а саме: рівнем керівництва, цільовим призначенням інформації, складом користувачів, тощо. Як зазначалося, на рівні підприємства основу інформаційного забезпечення фінансового контролю становлять бухгалтерські дані (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Інформаційна база фінансового контролю фінансової діяльності досліджуваного підприємства

Група облікової інформації	Джерела інформації
Первинні документи	Розрахунки та довідки бухгалтерії, накладні, рахунки, товарно-транспортні накладні
Облікові реєстри	Журнал 6 і 7
Дані рахунків бухгалтерського обліку	Ф.1 Баланс (Звіт про фінансовий стан); Ф.2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Ф.3 Звіт про рух грошових коштів; Ф.4 Звіт про власний капітал; Ф.5 Примітки до річної фінансової звітності
Податкова звітність	Декларація про податок на прибуток підприємства
Статистична звітність	Ф. № 1 «Звіт про основні показники діяльності підприємства», Ф. № 1-Б «Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість»
Інші джерела	Бізнес-план, фінансовий план, управлінська (внутрішня) звітність, матеріали маркетингових досліджень, матеріали ревізій або аудиторських перевірок, результати попередніх аналітичних досліджень, тощо.

Проведені дослідження дозволили встановити, що підготовка проведення і узагальнення результатів контролю може проводитись у певній послідовності, а саме:

- планування контролю результатів фінансової діяльності підприємства;
- складання програми контролю, визначення його об'єктів, термінів проведення, обсягів та виконавців;
- попереднє ознайомлення з об'єктом контролю результатів фінансової діяльності підприємства і відповідальними особами;
- власне сам контроль результатів фінансової діяльності підприємства у відповідних об'єктах;
- поточні записи контролера, виявлення суперечливих моментів, отримання певної інформації, письмових пояснень;
- порівняння, аналіз та оцінка матеріалів, отриманих під час контролю результатів фінансової діяльності підприємства;
- виявлення відхилень від заданих норм (стандартів), з'ясування причин і винуватців цих відхилень;
- підготовка висновків і пропозицій контролера з поліпшення управління результатами фінансової діяльності підприємства;
- прийняття управлінських рішень за результатами проведеного контролю результатів фінансової діяльності підприємства.

2.2. Система показників, які використовуються в аналізі і контролі фінансової діяльності суб'єкта господарювання

Аналіз фінансової діяльності (аналіз фінансового стану) підприємства проводиться з метою фінансової діагностики та відображення реального стану бізнесу перед потенційними інвесторами або кредиторами і можливим залученням додаткових фінансових ресурсів.

Головна задача аналізу та оцінки фінансового стану – виявити можливість підприємства оплачувати свої внутрішні потреби і розраховуватися за своїми зобов'язаннями із зовнішніми агентами. Результати аналізу дозволяють зацікавленим особам та організаціям приймати управлінські рішення на основі оцінки поточного фінансового стану та діяльності підприємства за попередні роки.

Діагностика фінансового стану підприємства включає в себе: детальний аналіз фінансової звітності підприємства за декілька років, виявлення тенденцій щодо змін показників у динаміці, аналіз структури балансу, розрахунок показників фінансово-економічного стану підприємства, виявлення взаємозв'язків і взаємозалежностей між різними показниками, на підставі чого робиться висновок про комплексне фінансове становище підприємства.

Діагностика фінансового стану підприємства дозволяє:

- виявити ознаки кризових явищ на підприємстві, якщо такі існують;
- оптимізувати структуру фінансової звітності;
- визначити найбільш безпечні, з точки зору фінансового стану, шляхи розвитку підприємства для досягнення стратегічних цілей;
- максимізувати ринкову вартість підприємства.

Термін «фінансування» характеризує всі заходи, спрямовані на покриття потреби підприємства в капіталі, які включають мобілізацію фінансових ресурсів (грошових коштів, їх еквівалентів та майнових активів), їх повернення, а також відносини між підприємствами та капіталодавцями, які з цього випливають.

Таким чином у показниках фінансової діяльності знаходить відображення загальна результативність діяльності фірми, а спроба виокремити її як самодостатню для більш предметної оцінки призводить до розгляду окремих операцій (одержання й погашення кредиту, доходів і витрат, пов'язаних з емісією та розміщенням цінних паперів), що

унеможлиблює одержання цілісної картини операційної діяльності (результатом якої є дохід, витрати, прибуток) або інвестиційної (інвестиції, грошовий потік, чистий грошовий потік). Фінансова діяльність є особливою, адже її основне завдання полягає в ефективній мобілізації капіталу для всього бізнесу.

Значною мірою управління фінансовою діяльністю пов'язане з управлінням обсягом (величиною) і структурою сукупного капіталу (співвідношенням джерел фінансування) та досягненням її оптимального значення (виграшної пропорції окремих елементів власного і позикового капіталу, за якої фінансові витрати зведено до мінімуму). Зростання частки позикового капіталу свідчить про підвищення фінансового ризику, зумовленого зниженням здатності відшкодувати борг.

Загальну модель аналізу фінансового стану (результатів фінансової діяльності) можна представити наступним чином (рис. 2.3).



Рис. 2.3. Загальна модель аналізу фінансового стану підприємства

Аналізуючи пасиви суб'єкта господарювання, роблять такі основні аналітичні висновки про зміну фінансового стану.

1. Про зміну співвідношення власного та залученого капіталу, що визначає економічну незалежність і стан автономності. Залучення капіталу є необхідною й об'єктивною передумовою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Якщо частка власного капіталу більша, ніж залученого, то фінансовий ризик кредиторів та інвесторів менший. Багато причин зумовлюють більшу ефективність використання залученого капіталу, ніж власного. До них належать такі:

- детальна оцінка доцільності залучення капіталу за різними формами та механізми формування коштів для погашення зобов'язань;
- стимулююча роль відсоткових ставок на залучений капітал;
- контроль за погашенням боргу з боку банку та кредиторів;
- використання застави при отриманні кредиту може зумовити проведення розрахунків за кредит майном підприємства і призвести до банкрутства;
- прискорення оборотності залученого капіталу сприяє приросту фінансових результатів діяльності та зміцненню автономії.

Під час аналізу необхідно враховувати, що ефективність співвідношення власних і залучених коштів переважно визначається економічною рентабельністю підприємства і відсотковими ставками на позичковий капітал. Їх співвідношення виражає так званий ефект важеля. Цей ефект досягається за умов наявності позитивного сальдо між економічною рентабельністю і "ціною" позичкових коштів (середньою ставкою відсотка).

Якщо підприємство використовує лише власні кошти для покриття активів, то воно обмежує їхню рентабельність приблизно половинним рівнем економічної рентабельності

де $R_{вк}$ — рентабельність власних коштів підприємства, %;

$$R_{вк} = \frac{1}{2} R_e$$

R_k — рентабельність усіх авансових коштів підприємства для покриття активів, %.

Якщо підприємство використовує залучені кошти, то воно збільшує або зменшує рентабельність власних коштів залежно від співвідношення власних і залучених коштів у пасиві та відсоткової ставки. Тоді й виникає ефект важеля (E_v)

$$R_{\text{вк}} = \frac{1}{2} R_k + E_v. \quad (2.2)$$

Отже, ефект важеля визначається двома складовими:

- 1) різницею економічної рентабельності та середньої відсоткової ставки на позичковий капітал (СЗ);
- 2) співвідношенням залучених (ПК) і власних (ВК) коштів. Об'єднавши дві складові, отримаємо:

$$E_v = \frac{1}{2} (R_k - \text{СЗ}) \cdot \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}}. \quad (2.3)$$

Така оцінка дає змогу визначити межі залучення позичкових коштів і ефективність структури джерел покриття авансового капіталу.

2. Про зміну обсягу і частки довготермінового залучення капіталу. Наявність сум довготермінових позик банку або інших тривалих зобов'язань свідчить про зростання фінансових можливостей підприємства в оперативному маневруванні джерелами покриття його потреб. Це є свідченням довіри до підприємства з боку банку чи інших кредиторів. Довготермінові зобов'язання підприємства іноді прирівнюють до його власних коштів як можливість використання за умов виникнення тимчасових фінансових труднощів. Чим більша сума (і частка) довготермінового капіталу, тим кращий фінансовий стан суб'єкта господарювання.

3. Про зміну обсягу та структури короткотермінового залучення капіталу. Таке залучення капіталу виникає у формі короткотермінових кредитів банку, поточної заборгованості за довготерміновими зобов'язаннями, виданими векселями та за всіма видами кредиторської

заборгованості. Зміна обсягу поточних зобов'язань у співвідношенні з ліквідними активів характеризує платоспроможність підприємства. Найсуттєвіший вплив на фінансовий стан має кредиторська заборгованість, яка свідчить про стан платіжної дисципліни підприємства та його фінансову стійкість.

Ефективність використання капіталу характеризується показниками:

а) рентабельність усього вкладеного капіталу (R_k):

$$R_k = \frac{\text{ЧП}}{\bar{K}} \cdot 100, \quad (2.4)$$

де ЧП — чистий прибуток, грн;

$\bar{K}$ — середня величина авансованого капіталу, грн;

б) рентабельність власного капіталу ($R_{вк}$) і рентабельність залученого капіталу ($R_{зк}$):

$$R_{вк} = \frac{\text{ЧП}}{\bar{ВК}} \cdot 100; \quad R_{зк} = \frac{\text{ЧП}}{\bar{ЗК}} \cdot 100; \quad (2.5)$$

де ВК і ЗК — середня величина авансованого власного та залученого капіталу, грн;

в) рентабельність перманентного капіталу:

$$R_{пк} = \frac{\text{ЧП}}{\bar{ВК} + \bar{ТК}} \cdot 100, \quad (2.6)$$

де ТК — середня величина довготермінового залученого капіталу, грн;

г) капіталовіддача (K_v) і капіталомісткість (K_m) валового доходу (ВД):

$$K_v = \frac{\text{ВД}}{\bar{K}}, \quad K_m = \frac{\bar{K}}{\text{ВД}}; \quad (2.7)$$

д) швидкість обороту капіталу (S_k), у днях:

$$S_k = \frac{\bar{K} \cdot T}{\text{ВД}}. \quad (2.8)$$

Аналізуючи кредиторську заборгованість, особливу увагу звертають на зміни її обсягу, структури, оборотності та терміну погашення. Аналіз змін обсягу кредиторської заборгованості варто проводити з огляду на всі її

структурні елементи, визначаючи реальності цих сум за інформацією укладених договорів, контрактів та інших документів, які засвідчують стан поточних розрахунків підприємства. Особливу увагу приділяють простроченій заборгованості з оцінкою причин її виникнення, можливих наслідків у зміні фінансового стану та шляхів погашення. Якість кредиторської заборгованості оцінюється на основі визначення у ній вексельної форми розрахунків, а також тривалості використання кредиторської заборгованості в обороті. Середня тривалість використання кредиторської заборгованості в обороті (ТКЛ) обчислюється за формулою:

$$T_{\text{кл}} = \frac{\overline{KЗ} \cdot T}{КО}, \quad (2.9)$$

де КЗ — середні залишки кредиторської заборгованості за аналізований період, грн;

КО — загальна сума обороту за розрахунками з кредиторами, грн.

Щоб детальніше проаналізувати кредиторську заборгованість з метою оцінки фінансового стану, потрібно виокремити невиправдану заборгованість і причини її утворення

Загалом, показники, які дозволяють здійснити аналіз фінансової діяльності можна представити наступним чином (табл.

Таблиця 2.4

Показники, що розраховуються під час аналізу результатів фінансової діяльності підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Характеристика
Коефіцієнти ліквідності		
Коефіцієнт поточної ліквідності	Відношення поточних активів до короткострокових зобов'язань	Показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів – грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та кредиторської заборгованості
Коефіцієнт термінової ліквідності	Відношення високоліквідних поточних активів до короткострокових	Показує, якою мірою оборотні активи покривають коротко-термінові зобов'язання, а саме наскільки короткотермінові

	зобов'язань	зобов'язання (поточні пасиви) можуть бути погашені швидколіквідними активами (грошовими коштами і дебіторською заборгованістю)
Чистий оборотний капітал	Різниця між поточними активами та поточними пасивами	Показує, в якому розмірі поточні активи покриваються довгостроковими джерелами коштів
Коефіцієнти рентабельності		
Рентабельність всіх активів підприємства	Частка від ділення чистого прибутку або прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, на середньорічну величину активів	Показує скільки прибутку припадає на 1 грн. активів
Рентабельність реалізації	Частка від ділення чистого прибутку або прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, на виручку від реалізації товарів, робіт (послуг)	Показує, яку суму операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції. Іншими словами, скільки залишається в підприємства після покриття собівартості продукції.
Рентабельність власного капіталу	Відношенням чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу	Характеризує ефективність використання власного капіталу. Показує, яка віддача (норма прибутку) на вкладений власний капітал. Максимізація цього показника – головне завдання управління підприємством.
Коефіцієнти структури капіталу		
Коефіцієнт автономії	Відношення власного капіталу до суми всіх капіталів підприємства	Характеризує частку власного капіталу в загальній структурі капіталу підприємства, фірми, компанії.
Коефіцієнт фінансової залежності	Відношення підсумку балансу до загальної суми власних коштів	Характеризує, скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу
Коефіцієнт залежності	Відношення середньорічної вартості майна та суми продаж або фактичного обсягу виробництва	Показує як ефективно використовується майно
Коефіцієнт захищеності кредиторів	Відношення прибутку до податків і відсотків по кредитах до відсотків по кредитах	Характеризує ступінь захищеності кредиторів від невиконання зобов'язань за наданий кредит і показує, скільки разів протягом звітного періоду компанія заробила кошти для виплати відсотків по позиках. Цей показник також дозволяє визначити допустимий рівень зниження прибутку, використовуюваної для

Отже, названі коефіцієнти не вичерпують усю систему показників, які можна використовувати під час аналізу фінансової стійкості. Можна застосовувати також коефіцієнти, які відображають деталізовані структурні зрушення активів і пасивів, взаємозв'язки грошових потоків, тощо. За наведеною сукупністю коефіцієнтів можна достовірно визначити фінансову стійкість будь-якого суб'єкта господарювання.

2.3. Оцінка стану системи організації внутрішнього контролю підприємства

Проведені дослідження щодо оцінки системи внутрішнього контролю на ТОВ «Трактат» дозволило встановити, що на досліджуваному підприємстві недостатньо розробленими залишаються організаційно-методичні засади внутрішнього контролю діяльності підприємства, особливо в частині результатів фінансової діяльності, розробки інформаційного забезпечення з урахуванням формалізації нормативно-правових актів, застосування засобів автоматизації на етапах контрольного процесу.

Як зазначалось, в сучасних умовах зростає роль контролю в системі управління суб'єктом господарювання, що спрямований на досягнення достовірності, зрозумілості та законності відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності результатів фінансової діяльності. Це пояснює необхідність отримання достовірної інформації про дійсний стан фінансової діяльності користувачами бухгалтерської та не бухгалтерської інформації.

Традиційні форми та методи контролю не завжди ефективні і часто не можуть бути використаними для виявлення невикористаних резервів оптимізації витрат, непродуктивних витрат, неефективних шляхів формування доходів та використання прибутку підприємства.

Аналіз статистичних даних дає підстави стверджувати, що доходи і витрати, які формують результат фінансової діяльності підприємства є специфічним об'єктом бухгалтерського обліку та контролю, а також в сучасних умовах потребують особливої уваги як з боку держави, так і на рівні підприємства. Адже від того, чи правильно здійснюється визначення фінансового результату, залежить наповнення доходної частини державного бюджету країни та розвиток суб'єкта господарювання.

Внутрішній контроль результатів фінансової діяльності повинен охоплювати моніторинг саме фінансової діяльності підприємства, адже кожна дія, кожна здійснена фінансова операція прямо чи опосередковано впливає на кінцевий результат фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Саме тому лише для повного та ефективного контролю фінансових результатів недостатнім буде лише проконтролювати правильність обчислення прибутку (збитку), який отримало підприємство за певний період, проаналізувати причини його зміни в порівнянні з минулим періодом чи плановими показниками, а дуже важливим є попередній та поточний контроль протягом всіх циклів діяльності, що дає змогу оперативно здійснювати вплив на результат господарювання, оцінювати ефективність дій та переглядати прийняті рішення. З метою удосконалення організаційно-методичного підходу до внутрішнього контролю результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат» виділено проблемні питання, що потребують подальшого дослідження та обґрунтування (рис. 2.4)

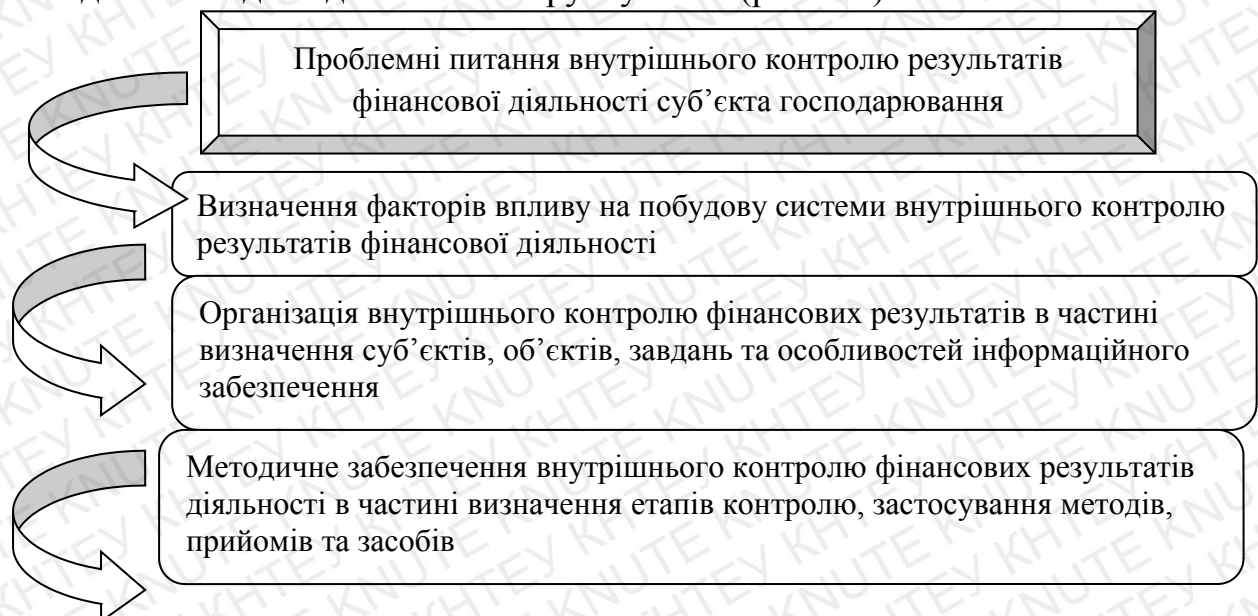


Рис. 2.4 Проблемні питання внутрішнього контролю результатів фінансової діяльності підприємств

Невирішеність проблемних питань у сфері внутрішнього контролю результатів фінансової діяльності впливає на організаційно - методичне забезпечення бухгалтерського обліку господарської діяльності. Це, в свою чергу, призводить до формування недостовірної та неповної інформації для прийняття управлінських рішень.

Вважаємо, що важливим етапом вирішення визначених вище проблемних питань є формування механізму внутрішнього контролю фінансових результатів. Механізм внутрішнього контролю забезпечує здійснення господарської діяльності підприємства. Від можливостей правильно налагодженого механізму та компетентного його використання залежать умови безперебійного функціонування всіх основних господарських процесів суб'єкта господарювання.

Система внутрішнього контролю у залежності від організаційно-правової форми підприємства, видів і масштабів його діяльності, складності організаційної структури, наявності достатніх фінансових ресурсів, ставлення керівництва до контролю матиме різну форму – система внутрішнього аудиту, відділ внутрішнього контролю, структурно-функціональна форма контролю. Проте, створення окремих служб чи систем, в яких будуть працювати спеціалісти-контролери, доцільне лише на великих підприємствах.

Для середніх підприємств (до яких відноситься ТОВ «Трактат») доцільно використовувати структурно-функціональну форму контролю, яка не вимагає від підприємства серйозних додаткових витрат на її створення і функціонування, оскільки передбачає розробку фахівцями підприємства (або разом із зовнішніми аудиторами або консультантами) комплексу нормативних документів, що регламентують порядок взаємодії його структурних одиниць і керівників в області проведення контрольних заходів,

складання документації по їх результатах, а також підготовки рішень по усуненню виявлених недоліків і контролю над їх реалізацією.

У ТОВ «Трактат» спостерігається часткова реалізація структурно-функціональної форми системи внутрішнього контролю, оскільки повноваження щодо проведення контрольних заходів покладаються на керівників структурних підрозділів підприємства, але спеціалізоване інформаційне забезпечення контрольної роботи майже відсутнє, за виключенням документації з розподілу обов'язків, інвентаризації, доповідних записок та управлінських звітів.

Відповідно до статуту підприємства, контрольні заходи та господарської діяльності ТОВ «Трактат» здійснюється у встановленому порядку керівником, бухгалтерією, а у разі необхідності також іншими органами Товариства, та іншими державними органами в межах їхньої компетентності.

Відповідно до Статуту, ТОВ «Трактат» проводить повну перевірку своєї фінансово-господарської діяльності не менше одного разу на рік, а позачергові перевірки – за вимогою учасників та в інших випадках, які визнані необхідними Загальними зборами. Як зазначалось посада внутрішнього контролера (аудитора) на підприємстві не передбачена.

Інформаційна система та комунікації, як один з елементів системи внутрішнього контролю фінансової діяльності ТОВ «Трактат» присутня і функціонує на достатньому рівні для виконання завдань системи, хоч й робочі документи для проведення внутрішніх контрольних заходів є відсутніми. Для того, щоб оцінити діючу систему внутрішнього контролю на ТОВ «Трактат», ми розробили тести з оцінки системи внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку (Додаток Б).

За результатами проведеного тестування, було встановлено, що в системі внутрішнього контролю існують певні недоліки. На підприємстві відсутня посада внутрішнього контролера, у функціональні обов'язки якого входили б задачі з оцінки та перевірки облікового відображення господарських операцій в цілому та фінансових операцій в тому числі.

Встановлено, що на підприємстві відсутня будь-яка регламентована інформація щодо проведення внутрішніх контрольних заходів. Наприклад Положення про внутрішній контроль на підприємстві, плани проведення контрольних заходів, перелік контрольних завдань тощо. Відсутність даної внутрішньої документації унеможливорює здійснення ефективного контролю за господарською діяльністю підприємства. Також не забезпечено робочими документами суб'єктів контролю для проведення контрольних заходів, а також відсутня звітність за результатами проведених контрольних заходів.

Встановлено, що частину повноважень з внутрішнього контролю покладено на 2-х осіб – фінансового директора та головного бухгалтера. Дані працівники можуть перевіряти роботу, що частково виконується ними та іншим персоналом відповідних структурних підрозділів, в яких вони працюють.

На підприємстві майже не проводяться позапланові перевірки результатів діяльності ТОВ «Трактат».

На підприємстві відсутній графік документообігу, що також негативно впливає на оцінку діючої системи внутрішнього контролю.

Встановлено, що короткострокові позики, які надаються персоналу підприємства, хоч і мають невеликі суми (від 200 до 1000 грн.), але документально забезпечені лише розписками персоналу.

Також нами були розроблені тести з оцінки діючої на підприємстві системи бухгалтерського обліку (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Анкета з оцінки обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності ТОВ «Трактат»

	Зміст питання	Варіанти відповіді		Примітки
		Так	Ні	
1	2	3	4	5
1.	Чи санкціонуються операційні, фінансові, інвестиційні витрати відповідною особою?	+	-	
2.	Чи контролюється наявність необхідних документів, що підтверджують доходи та витрати ?	+	-	

3.	Яка встановлена періодичність віднесення витрат на формування фінансових результатів, щоквартально, раз на рік ?	+	-	
4.	Чи здійснює підприємство капіталізацію витрат?	+	-	

Продовж. табл. 2.5

5.	Чи ведеться аналітичний облік доходів та витрат на підприємстві?	+	-	
6.	Чи вірно розраховуються відсотки за отриманими позиками?	+	-	
7.	Чи вчасно здійснюються розрахунки підприємства за отриманими позиками?	+	-	
8.	Чи правильна кореспонденція рахунків з обліку доходів та витрат підприємства?	+	-	
9.	Чи були у звітному періоді зміни об'єктів обліку доходів та витрат ?	-	+	

За результатами даного анкетування, можна позитивно оцінити порядок облікового відображення доходів та витрат, а також визначення фінансового результату фінансової діяльності підприємства.

Нами встановлено, що особливістю системи внутрішнього контролю ТОВ «Тартак» є те, що вона діє в момент здійснення і документального оформлення різних господарських операцій, що означає проведення оперативного контролю, який частково дозволяє попередити порушення та вчасно вживати заходи щодо їх усунення, відкоригувати відхилення.

Здійснення наступного контролю дозволить знайти помилки, які були пропущені під час проведення оперативного контролю, і такі помилки, зазвичай, свідчать про неуважність або несвоєчасність проведення операцій чи їх документального забезпечення обліковим персоналом.

Проте, можуть й зустрічатись поодинокі випадки несанкціонованих операцій, що мають елементи шахрайства. Для уникнення таких випадків система внутрішнього контролю повинна виконувати превентивну функцію, але для цього потрібна ефективна організація системи внутрішнього контролю на підприємстві в цілому.

Проведені дослідження дозволили встановити, що ефективна організація системи внутрішнього контролю має передбачати:

- наявність внутрішніх працівників-контролерів для малих підприємств або спеціального підрозділу, який виконує функції внутрішнього контролю, для середніх та великих підприємств;
- чітку регламентацію функцій внутрішніх працівників-контролерів та працівників, які мають повноваження на здійснення контролю;
- використання, окрім нормативно-правових актів, спеціальних внутрішніх документів (стандартів, положень), які регламентують реалізацію контролю на підприємстві;
- наявність і удосконалення методичного забезпечення, яке використовують у процесі контролю для перевірки різних об'єктів бухгалтерського обліку;
- наявність повноцінного інформаційного забезпечення, яке формується за рахунок даних бухгалтерського обліку і поповнюється за рахунок результатів внутрішнього контролю, дозволяє виконувати усі завдання системи внутрішнього контролю та підлягає оцінці за кількісними і якісними характеристиками інформації перед його використанням для контрольно-аналітичних робіт;
- застосування автоматизованих інформаційних систем і технологій для виконання завдань пов'язаних, взаємоузгоджених способів, прийомів і методів, які охоплюють увесь комплекс контрольних процедур, починаючи з формування інформаційної бази, виконання контрольних дій та закінчуючи узагальненням результатів контролю.

На нашу думку основним видом внутрішнього контролю на ТОВ «Трактат» має бути фінансовий (внутрішній аудит) мета якого полягає в перевірці ефективності та законності руху фінансових потоків, а також правильності їх відображення в бухгалтерському обліку та звітності. Схему організації внутрішнього аудиту на досліджуваному підприємстві можна представити наступним чином (рис. 2.5).

Зі схеми можна зробити висновок, що проблема неефективного управління організацією внутрішнього аудиту гостро постає для багатьох

підприємств через динамічність ринкової системи. Необхідні заходи на удосконалення організації внутрішнього контролю за фінансовими потоками з метою підвищення ефективності їх функціонування.



Рис. 2.5 Схема організації внутрішнього аудиту ТОВ «Трактат»

Отже, внутрішній аудит фінансової діяльності на підприємстві слід розглядати як систему, яка складається з таких основних елементів як: суб'єкти і об'єкти контролю; контрольний процес; інформаційна система та комунікації; контрольне середовище; оцінка ризиків. Аналіз стану організації

системи внутрішнього контролю фінансової діяльності ТОВ «Трактат» за результатами тестування показав оцінку нижче за середню, оскільки має ряд значних недоліків які можна підвищити шляхом ефективної організації внутрішнього контролю на підприємстві.

Висновок до розділу 2

В даному розділі розкрито інформаційне забезпечення контролю фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

Об'єктом контролю результатів фінансової діяльності є операції з формування та використання результату фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Контроль фінансового результату підприємства проводиться за даними Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Предметом контролю операцій з формування та обліку результатів фінансової діяльності є господарські процеси та фінансові операції, пов'язані з визначенням витрат, доходів та фінансових результатів, а також відносини, що виникають при цьому всередині підприємства та за його межами.

Технологія облікового процесу передбачає розподілення його на три взаємопов'язаних етапи: первинний облік, поточний облік, підсумковий облік. В роботі наведений порядок локалізації аналізу і контролю товарних операцій підприємства за етапами облікового процесу.

Встановлено, що інформаційне забезпечення фінансового контролю діяльності досліджуваного підприємства має складну структуру і визначається різними чинниками, а саме: рівнем керівництва, цільовим призначенням інформації, складом користувачів.

В роботі розкрита система показників, які використовуються під час аналізу та контролю фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

Встановлено, що головною задачею аналізу та оцінки фінансового стану – виявлення можливості підприємства оплачувати свої внутрішні потреби і

розраховуватися за своїми зобов'язаннями із зовнішніми агентами. Результати аналізу дозволяють зацікавленим особам та організаціям приймати управлінські рішення на основі оцінки поточного фінансового стану та діяльності підприємства за попередні роки.

В роботі надана характеристика стану системи організації внутрішнього контролю підприємства. Встановлено, що на досліджуваному підприємстві недостатньо розробленими залишаються організаційно-методичні засади внутрішнього контролю діяльності підприємства, особливо в частині результатів фінансової діяльності, розробки інформаційного забезпечення з урахуванням формалізації нормативно-правових актів, застосування засобів автоматизації на етапах контрольного процесу.

У ТОВ «Трактат» спостерігається часткова реалізація структурно-функціональної форми системи внутрішнього контролю, оскільки повноваження щодо проведення контрольних заходів покладаються на керівників структурних підрозділів підприємства, але спеціалізоване інформаційне забезпечення контрольної роботи майже відсутнє, за виключенням документації з розподілу обов'язків, інвентаризації, доповідних записок та управлінських звітів.

Для того, щоб оцінити діючу систему внутрішнього контролю на ТОВ «Трактат», в роботі розроблені тести з оцінки системи внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку.

За результатами проведеного тестування, було встановлено, що в системі внутрішнього контролю існують певні недоліки. На підприємстві відсутня посада внутрішнього контролера, у функціональні обов'язки якого входили б задачі з оцінки та перевірки облікового відображення господарських операцій в цілому та фінансових операцій в тому числі.

Встановлено, що на підприємстві відсутня будь-яка регламентована інформація щодо проведення внутрішніх контрольних заходів. Наприклад Положення про внутрішній контроль на підприємстві, плани проведення контрольних заходів, перелік контрольних завдань тощо. Відсутність даної

внутрішньої документації унеможливилює здійснення ефективного контролю за господарською діяльністю підприємства. Також не забезпечено робочими документами суб'єктів контролю для проведення контрольних заходів, а також відсутня звітність за результатами проведених контрольних заходів.

Встановлено, що частину повноважень з внутрішнього контролю покладено на 2-х осіб – фінансового директора та головного бухгалтера. Дані працівники можуть перевіряти роботу, що частково виконується ними та іншим персоналом відповідних структурних підрозділів, в яких вони працюють. На підприємстві майже не проводяться позапланові перевірки результатів діяльності ТОВ «Трактат».

Встановлено, що основним видом внутрішнього контролю на ТОВ «Трактат» має бути фінансовий (внутрішній аудит) мета якого полягає в перевірці ефективності та законності руху фінансових потоків, а також правильності їх відображення в бухгалтерському обліку та звітності. В роботі наведена схема організації внутрішнього аудиту на ТОВ «Трактат».

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Організація та планування контролю фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

Головною проблемою сучасного фінансового стану підприємства є відсутність гнучкого фінансового планування та аналізу, несвоєчасне виявлення фінансової нестабільності. Тому важливо своєчасно виявляти та усувати вади фінансової діяльності, відшукувати управлінські рішення щодо поліпшення фінансової діяльності та фінансового стану підприємства.

Проведені дослідження, які дозволили встановити, що для забезпечення функціонування ТОВ «Трактат» на засадах стійкого розвитку необхідним є створення підрозділу внутрішнього аудиту, основним призначення якого є попередження, оперативне виявлення та своєчасне припинення порушень і відхилень, що виникли в процесі здійснення господарської діяльності загалом та фінансової діяльності підприємства зокрема.

Галузева спрямованість, яка чітко прослідковується на досліджуваному підприємстві накладає відбиток на формування та організацію моделі внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності підприємства (рис. 3.1).

Необхідно відзначити, що на організаційно - підготовчому етапі мають здійснюватися наступні контрольні процедури:

- підготовка Наказу про проведення внутрішнього аудиту;
- розподіл обов'язків і відповідальності між суб'єктами проведення перевірки;
- визначення об'єктів, завдань внутрішнього аудиту фінансової діяльності (складання плану перевірки);

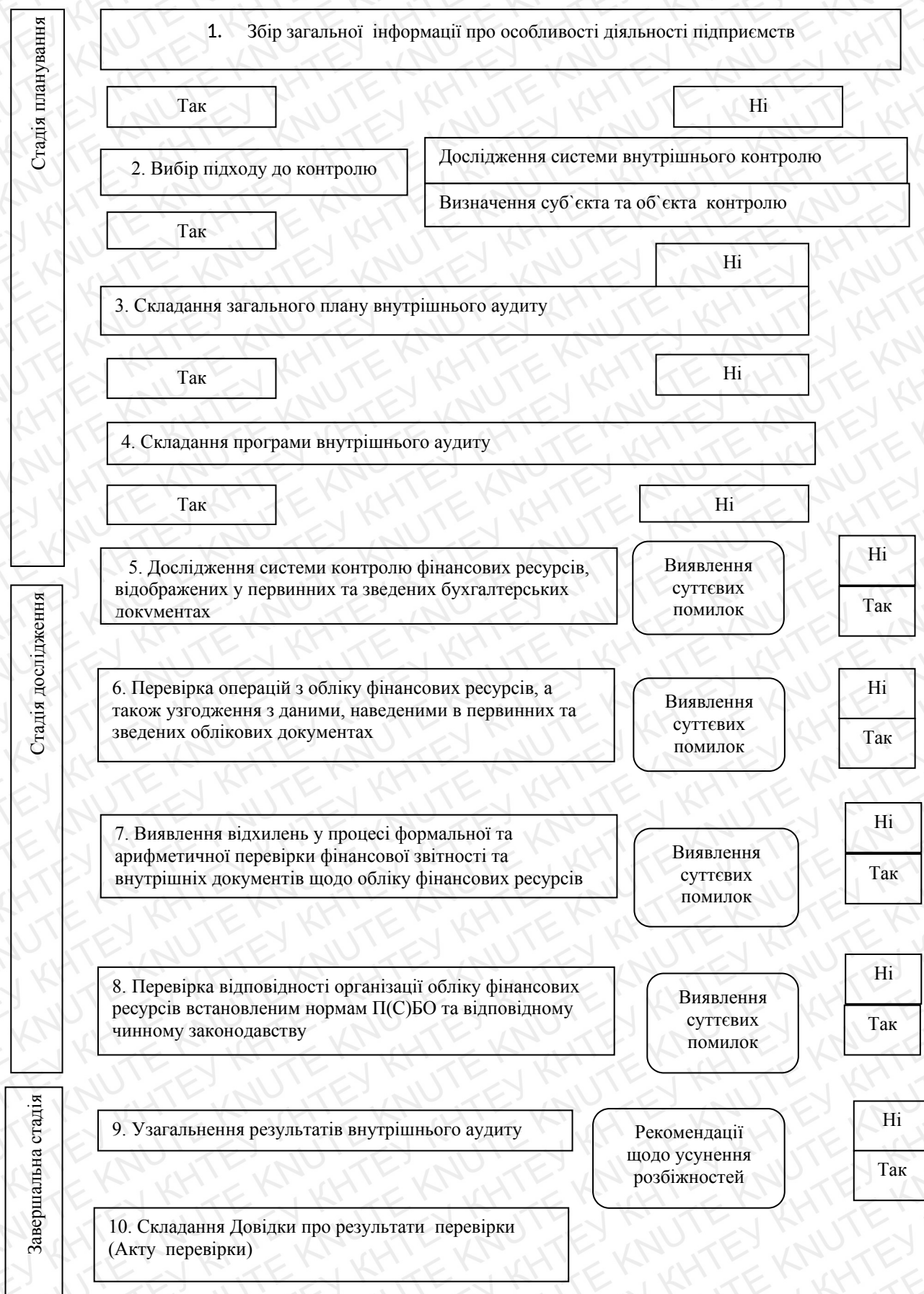


Рис. 3.1. Модель внутрішнього аудиту фінансової діяльності

ТОВ «Трактат»

- вибір способів і прийомів перевірки, які застосовуватимуться суб'єктами внутрішнього аудиту відповідно до покладених на них функцій (складання програми перевірки);
- формування інформаційної бази контролерів;
- вивчення первинних документів, облікових регістрів, звітності та результатів попередніх перевірок.

На стадії планування внутрішнього аудиту ТОВ «Трактат» має здійснюватися вивчення кожної ділянки фінансової діяльності: надання (отримання) позик, їх погашення, виникнення кредиторської заборгованості, порядок її погашення підприємством.

Організація внутрішнього аудиту на підприємстві залежатиме, перш за все, від правової форми підприємства, видів і масштабів діяльності, здійснюваних ним, складності його організаційної структури, наявності достатніх фінансових ресурсів, доцільності охоплення аудитом різних аспектів діяльності і відношення керівництва підприємства до аудиту.

Враховуючи організаційно-технологічні особливості діяльності ТОВ «Трактат» джерелом інформації для вивчення можуть бути внутрішні розпорядчі документи щодо діяльності підприємства, а також установчі документи підприємства, Наказ про облікову політику та графік документообігу підприємства, які містять інформацію про діяльність кожного підрозділу та його працівників.

На стадії планування, доцільно призначити відповідальних осіб за здійснення внутрішнього аудиту (адже складність об'єкта перевірки вимагає залучення фахівців різних спеціальностей – лісівників, економістів, бухгалтерів) та підготувати інформаційне і матеріально-технічне забезпечення контрольних процедур. Враховуючи специфіку діяльності та обсяг досліджуваного підприємства, на ТОВ «Трактат» доцільно не створювати відділ внутрішнього контролю, а ввести окрему посаду - внутрішнього аудитора, який буде звітувати керівнику підприємства.

Діяльність внутрішнього аудитора в частині перевірки правильності формування та використання фінансових ресурсів на ТОВ «Трактат» буде переслідувати наступні цілі:

- здійснення впорядкованої та ефективної діяльності підприємства, з метою оптимізації фінансових ресурсів;
- дотримання обраної облікової політики щодо обліку фінансових ресурсів ;
- ведення якісного документування господарських операцій, що відображають фінансову діяльність підприємства.

В цілому, основною метою внутрішнього аудиту на ТОВ «Трактат» має бути перевірка достовірності даних обліку та звітності про формування та використання фінансових ресурсів, виявлення факторів, які впливають на їх надходження, що залежать або не залежать від організації роботи підприємства.

При складанні плану внутрішнього аудиту слід визначати обсяг процедур, оскільки від їх набору залежатиме тривалість перевірки: без врахування даного фактору, перевірка може продовжуватись невизначений термін, а інформація, отримана в результаті її здійснення, буде неактуальною.

Систему внутрішнього аудиту на ТОВ «Трактат» необхідно будувати, враховуючи особливості функціонування даного підприємства.

ТОВ «Трактат» використовує позикові ресурси для фінансування своєї діяльності, тому контроль формування фінансових ресурсів варто зосередити на наступних напрямках:

- 1) перевірка зареєстрованого капіталу – контроль сплаченої та зареєстрованої початкової суми капіталу підприємства, вираженої у грошовому еквіваленті, сформованої для забезпечення старту діяльності підприємства як сукупність внесків засновників у майно підприємства при його утворенні та за рахунок випуску і подальшого продажу акцій. За час функціонування суб'єкта господарювання його зареєстрований капітал може

дробитися, зменшуватися і збільшуватися, в тому числі і за рахунок використання для капіталізації (збільшення обсягу активів підприємства) частини внутрішніх фінансових ресурсів підприємства. Ці процеси варто включити в систему поточного контролю.

2) перевірка суми амортизації — це контроль поступового перенесення вартості основних засобів на вартість виробленої продукції (лісозаготівель) протягом строку корисного використання об'єкту основних засобів.

3) перевірка резервного капіталу – контроль обсягів резерву, що створюється відповідно до чинного законодавства за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства (5 % суми чистого прибутку щорічно аж до досягнення величини резервного капіталу 25 % від розміру зареєстрованого капіталу).

4) перевірка додаткового капіталу складається з емісійного доходу, одержаного від розміщення акцій власної емісії за цінами, які перевищують номінальну вартість; іншого вкладеного капіталу; безоплатно одержаних необоротних активів тощо.

5) перевірка нерозподіленого прибутку – це контроль частини чистого прибутку, яка утворюється після вирахування із загальної суми прибутків обов'язкових платежів - податків, зборів, штрафів, пені, неустойок, частини відсотків і інших обов'язкових виплат. Чистий прибуток знаходиться в розпорядженні фірми і розподіляється за рішеннями її керівних органів.

6) Контроль позикового капіталу. Перевірка правильності отримання довгострокових та короткострокових кредитів. Оцінка та перевірка облікового відображення кредитних операцій підприємства, перевірка правильності погашення кредитних ресурсів.

Зважаючи на вищевикладене, розробимо загальний план внутрішнього аудиту фінансової діяльності ТОВ «Трактат» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

План внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат»

Види робіт	Період проведення	Виконавець	Примітки
1	2	3	4
1. Контроль оптимальності формування фінансових ресурсів підприємством			
1.1 Перевірка зареєстрованого капіталу	01.03.16-05.03.16	ПІБ виконавця	-
1.2. Перевірка правильності формування амортизаційного фонду	06.03.16-12.03.16	ПІБ виконавця	-
1.3. Перевірка наявності резервного капіталу	13.03.16-17.03.16	ПІБ виконавця	-
1.4. Перевірка правильності формування додаткового капіталу	18.03.16-20.03.16	ПІБ виконавця	-
1.5. Перевірка наявності та зміни нерозподіленого прибутку	21.03.16-24.03.16	ПІБ виконавця	-
2. Контроль кредитних ресурсів підприємства	25.03.16-27.03.16	ПІБ виконавця	-
3. Узагальнення результатів перевірки	28.03.2016-29.03.2016	ПІБ виконавця	-

Розробка і затвердження програми внутрішнього аудиту передбачає формування переліку контрольних процедур, які планується застосувати під час здійснення перевірки, а також обсягів, термінів та виконавців конкретних процедур. Слід зазначити, що програма внутрішнього аудиту може дещо змінюватись у ході здійснення перевірки, оскільки, навіть при найдетальнішому плануванні внутрішнього аудиту, досить важко передбачити абсолютно всі необхідні для здійснення процедури.

Отже, попереднє планування внутрішнього аудиту надасть можливість внутрішньому аудиту здійснити перевірку на високому рівні, надати керівнику оперативну інформацію щодо діяльності кожного підрозділу та розробити пропозиції з удосконалення його діяльності.

3.2. Особливості методики контролю (аудиту) фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

Розглянемо організацію роботи запропонованої нами служби внутрішнього аудиту, функціонування якої сприятиме чіткому

документуванню розрахунків, своєчасній та повній реєстрації даних первинного обліку в регістрах, а також правдивому відображенню інформації щодо фінансових доходів та витрат у звітності ТОВ «Трактат» та примітках до неї.

На нашу думку, при організації процесу внутрішнього аудиту на ТОВ «Трактат» слід брати до уваги основні принципи його ефективності, дотримання яких є запорукою успішного функціонування системи внутрішнього аудиту, а саме: відповідальності, збалансованості, своєчасності повідомлення про відхилення, відповідності контролюючої і контрольованої системи, постійності, комплексності, розподілу обов'язків, дозволу і схвалення.

Мета та завдання внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності зображені на рис. 3.2

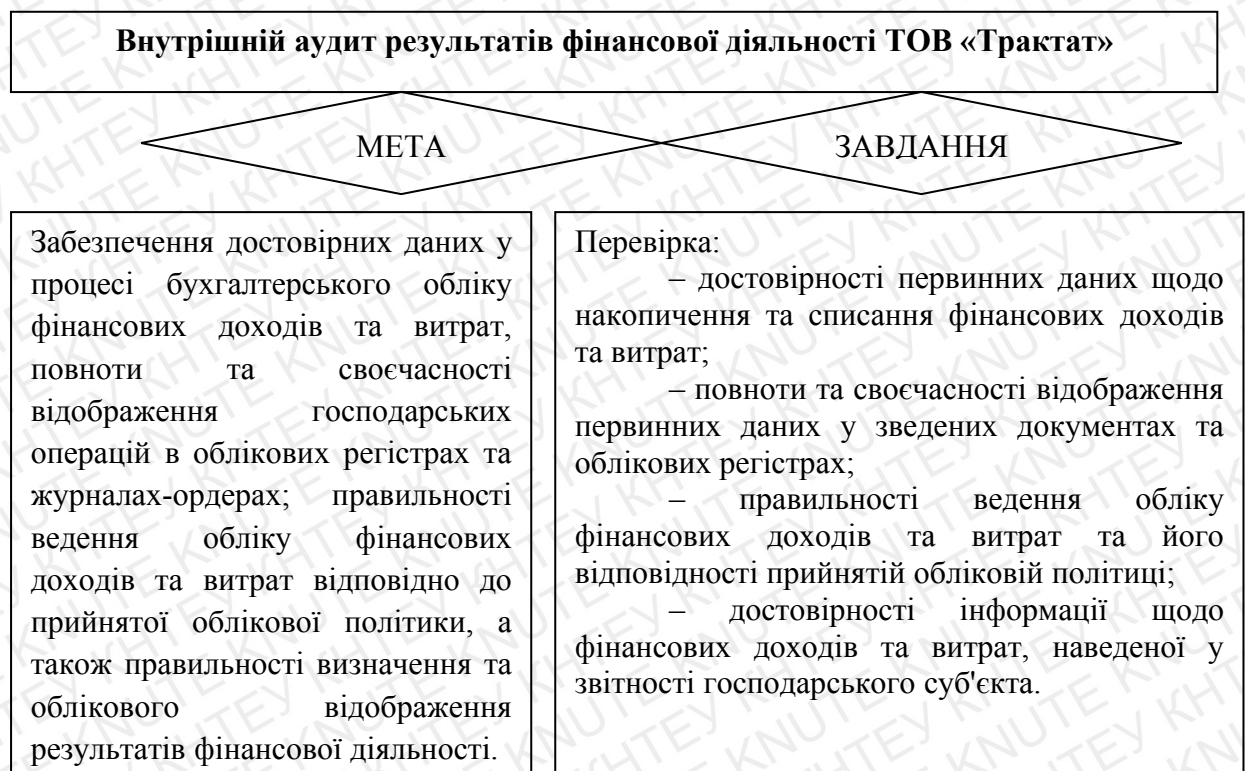


Рис. 3.2 Мета та завдання внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат»

Джерелами інформації для внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності будуть: Наказ про облікову політику підприємства; Первинні

документи з обліку фінансових доходів та витрат (акти прийому-передачі; акти прийнятих робіт; рахунки-фактури; платіжні доручення; виписки банків; видаткові та податкові накладні; розрахунково-платіжні відомості; прибуткові та видаткові касові ордери);

Облікові реєстри, що використовуються для відображення у бухгалтерському обліку доходів, витрат та фінансових результатів підприємства; Реєстри аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку, оборотні відомості, журнал-ордер №2, 3, Головна книга; Акти та довідки попередніх ревізій, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати внутрішнього контролю; Фінансова звітність підприємства. Процес організації внутрішнього контролю на ТОВ «Трактат» можна представити наступним чином (рис. 3.3).

Щодо методичних прийомів внутрішнього аудиту, то на нашу думку, Б.Ф. Усач викладає одну з ефективних методик проведення перевірки результатів фінансової діяльності, яка передбачає наступну послідовність робіт:

- перевірка тотожності показників бухгалтерської звітності і реєстрів бухгалтерського обліку результатів фінансової діяльності;
- встановлення правильності оформлення первинних документів;
- перевірка правильності визнання доходів, витрат і фінансових результатів та віднесення їх на відповідні рахунки бухгалтерського обліку;
- вивчення організації та правильності ведення обліку результатів фінансової діяльності.

Суттєвий вплив на формування результату фінансової діяльності спричиняє прийнята методологія оцінки, а також прийнята ТОВ «Трактат» облікова політика і її відповідність вимогам стандартів бухгалтерського обліку, що є об'єктом внутрішнього аудиту.

Процес організації внутрішнього аудиту (ВА) результатів фінансової діяльності
ТОВ «Трактат»

Принципи ефективності внутрішнього аудиту

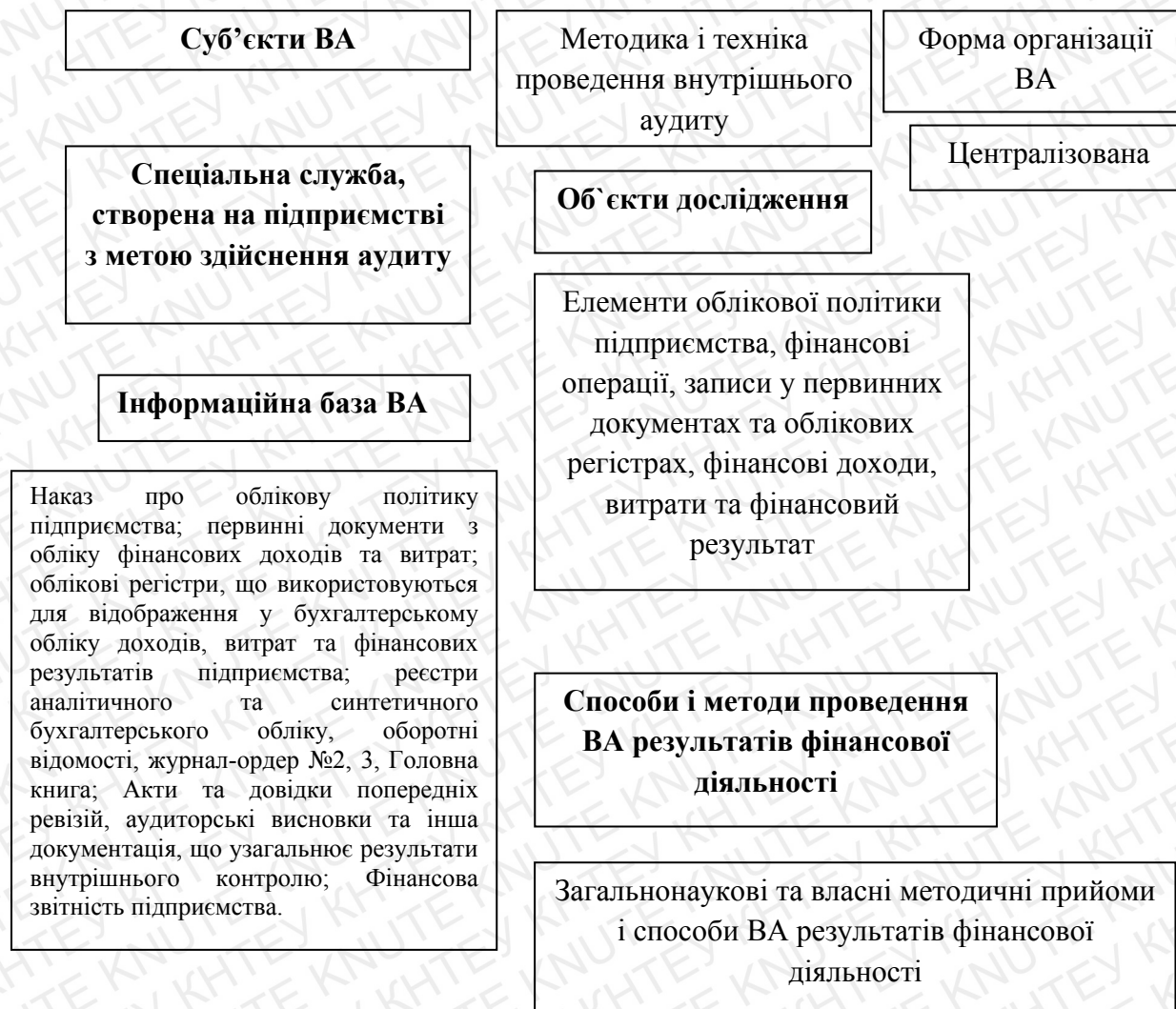


Рис. 3.3 Схеми організації внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат»

На нашу думку, внутрішній аудит фінансових доходів та витрат на ТОВ «Трактат» доцільно розпочати з перевірки Наказу про облікову політику на предмет регламентації в ньому питань обліку фінансових доходів та витрат відповідно до чинних П(С)БО, МСФЗ, внутрішніх положень та інструкцій.

В основу обліку доходів ТОВ «Трактат» покладено один з головних принципів бухгалтерського обліку та звітності – нарахування та відповідність

доходів та витрат, який полягає в тому, що доходи підприємства відображаються в обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати сплати (або надходження) грошових коштів, при цьому є можливість визначення і оцінки витрат, пов'язаних з отриманням цих доходів. Беручи за основу цей принцип і враховуючи критерії визнання доходів, перевірку можна побудувати за певним алгоритмом (рис. 3.4).

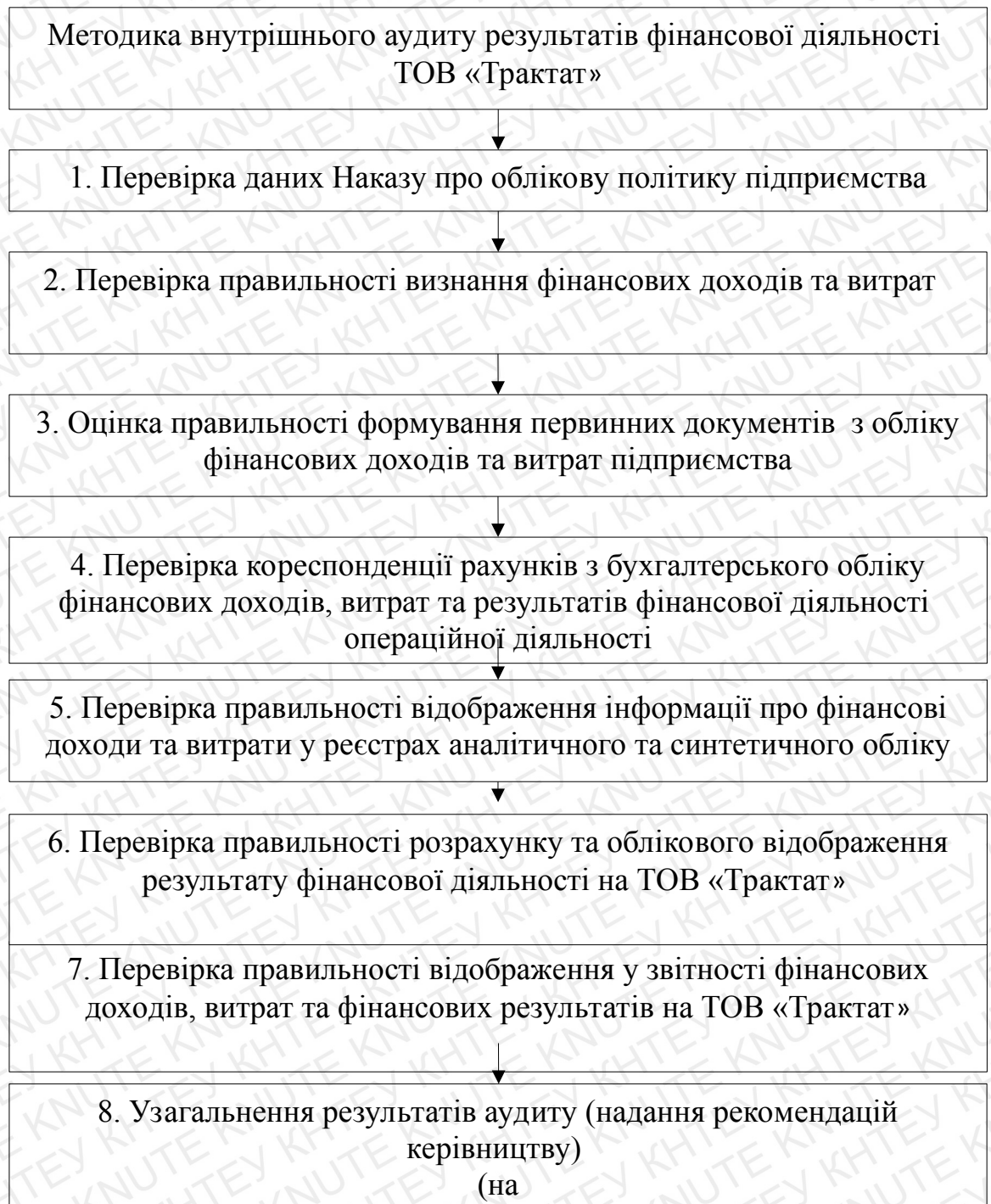


Рис. 3.4 Запропонована методика внутрішнього аудиту фінансових доходів, витрат та результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат»

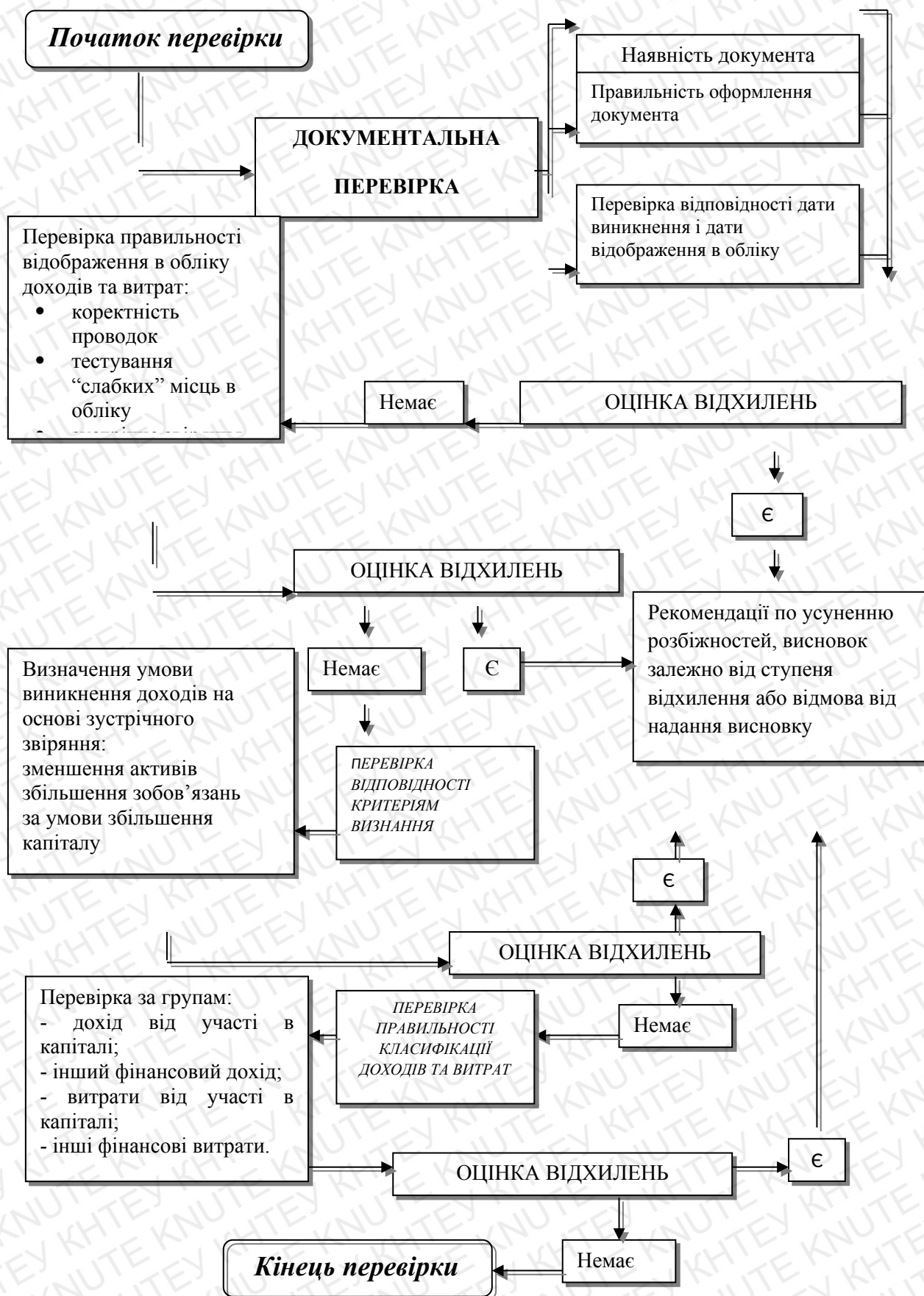


Рис. 3.5 Послідовність перевірки доходів, витрат та результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат»

Наступні етапи внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності на ТОВ «Трактат» стосуються перевірки первинних документів, правильності кореспонденції рахунків, реєстрів аналітичного та синтетичного обліку, а також різних форм звітності, що містять інформацію про результати фінансової діяльності. Контроль правильності складання первинних документів слід здійснювати, використовуючи формальну перевірку, зустрічну перевірку, перевірку за змістом та арифметичну перевірку (рис. 3.5).

Перевірка доходів від участі в капіталі здійснюється з метою встановлення: 1) правильності документального оформлення доходів, отриманих від участі в капіталі інших підприємств; 2) правильності та повноти відображення в облікових регістрах і на рахунках бухгалтерського обліку дивідендів, отриманих за акціями, облігаціями тощо; 3) правильності ведення синтетичного та аналітичного обліку рахунків 72, 73 та віднесення їх результатів на рахунок 79 "Фінансові результати".

В ході аудиту можуть бути виявлені такі порушення при веденні бухгалтерського обліку доходів:

- невірна класифікація доходів;
- недотримання принципу нарахування і відповідності доходів і витрат;
- невірно обчислена сума доходу;
- помилки в бухгалтерських проводках при відображенні господарських операцій з формування доходів і списання їх на фінансові результати;
- відсутність первинних документів з обліку доходів та витрат;
- невідповідність даних синтетичного і аналітичного обліку;
- невірне відображення в звітності доходів та витрат підприємства.

Враховуючи сучасні вимоги до управління результатами фінансової діяльності вважаємо за доцільне запропоновувати форми робочих та звітних документів, перелік яких наведено в табл. 3.1, які досить зручно використовувати при проведенні внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат».

Для ефективного проведення внутрішнього аудиту ТОВ «Трактат», аудитору необхідно дотримуватися наступних правил:

- якщо існують всі або більшість умов, які дозволяють використовувати вибірку, потрібно використовувати вибірку. При цьому, якщо сукупність однорідна і аудитор забезпечений всіма необхідними засобами використовується статистична вибірка. В інших випадках – нестатистична;
- якщо в звітності містяться суттєві статті з великою кількістю операцій, то використовуються методи специфічного відбору;
- якщо є певні сумніви щодо надійності аудиторських доказів або достовірності даних, отриманих на попередніх етапах аудиту, аудитор використовує метод відбору специфічних статей або суцільну перевірку, якщо витрати на її проведення не перевищують витрат на зниження аудиторського ризику іншим способом;
- якщо за допомогою аналітичних процедур були виявлені незвичайні тенденції або суттєві статті з невеликою кількістю операцій по цих рахунках використовується суцільний метод або нестатистична вибірка.

З урахуванням зазначених правил визначають залежність вибору методу перевірки ТОВ «Трактат» від основних умов (ефективність системи внутрішнього контролю, розмір статті, загальна суттєвість тощо), яка представлена в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Методика вибору методу перевірки статті звітності ТОВ «Трактат»

Умова вибору методу	Методи перевірки			
	Суцільна	Відбір специфічних статей	Вибірка	
			Вид вибірки	Обсяг

1	2	3	4	5
Ризик контролю високий	Якщо стаття суттєва і мала кількість операцій	Якщо стаття суттєва, а кількість операцій значна	Нестатистична в будь-якому разі може бути використана	Великий
Ризик контролю низький	-	Стаття суттєва	Статистична	Невеликий
Зростання притаманного ризику	Якщо вибірка неможлива	-	Будь-яка	Збільшення

Продовж. табл. 3.2

Стаття суттєва: Велика кількість операцій	-	Статті, вищі за певну суму	Нестатистична	Великий
Мала кількість операцій	Якщо високий ризик	-	Нестатистична	Невеликий
Стаття несуттєва	-	-	Статистична	Невеликий
Збільшення аудитором величини припустимої помилки	-	-	Будь-яка	Зменшення
Наявність операцій з пов'язаними особами	Якщо мала кількість	По суттєвим операціям	Нестатистична	Залежно від ризику
Наявність незвичайних тенденцій	Тільки якщо мала кількість і для суттєвих статей	Обов'язково по суттєвим статтям	Нестатистична	Збільшення по цим статтям або операціям
Прийняття рішення щодо суттєвих подальших подій	Аналогічно попередньому	Статті, вищі за певну суму	-	-
Наявність ознак шахрайства	Якщо вибірка не доцільна	Відбір підозрілих статей	Нестатистична	Збільшення

Закінчення табл. 3.1

Високі притаманний ризик і ризик контролю, невелика кількість суттєвих за вартістю статей	Якщо інше не можливо	-	Нестатистична	Збільшення
---	----------------------	---	---------------	------------

Дана методика на практиці дозволить зменшити витрати аудиту на проведення додаткових тестів, вибрати більш привабливий метод проведення перевірки і тим самим підвищити ефективність внутрішнього аудиту.

Представлені в Додатку Г запропоновані форми робочих документів забезпечують деталізацію процесів з отримання та витрачання коштів за результатами фінансової діяльності, що підвищить якість внутрішнього аудиту.

З метою функціонування внутрішнього аудиту як інформаційно - прозорій контролюючої системи, до повноважень аудитора повинні входити права на проведення подальших перевірок для впевненості, що зауваження виправлені та дотримано рекомендацій, які зробив аудитор.

Таблиця 3.3

Перелік запропонованих документів для внутрішнього аудиту з управлінні результатами фінансової діяльності ТОВ «Трактат»

<i>№ з/п</i>	<i>Вид документу</i>	<i>Назва документу</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Робочі документи	Перелік порушень з управління результатів фінансової діяльності
2		Перелік напрямків перевірки фінансових операцій
3		Перевірка правильності оформлення первинних документів з обліку фінансових доходів та витрат
4		Перевірка повноти документального підтвердження в обліку фінансових операцій
5		Перевірка правильності відображення в бухгалтерському обліку збільшення (зменшення) власного (позикового) капіталу
6		Оцінка кредиторської заборгованості та правильності визначення інших фінансових витрат підприємства
7		Перевірка правильності та відповідності віднесення нарахованих відсотків за позиками на відповідні рахунки
8		Перевірка правильності внесення даних в Книгу обліку цінних паперів
9	Зведені документи	Перелік виявлених порушень з обліку результатів фінансової діяльності та їх впливом на фінансову звітність підприємства
10		Оцінка виявлених помилок при здійсненні внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності
11		Перевірка здійснення виправлень за зробленими зауваженнями

Оскільки внутрішній аудитор повинен виконувати не лише контрольну функцію, а й попереджувати та консультувати працівників ТОВ

«Трактат» щодо можливих порушень, які можуть виникнути під час здійснення фінансових операцій з метою уникнення їх в подальшому, пропонуємо використовувати відповідний звітний документ, в який заносити результати такої перевірки (табл. 3.4).

Тільки такий підхід забезпечить якісний внутрішній аудит, сутність якого полягає в задоволенні потреб користувачів в наданні своєчасної та об'єктивної інформації про об'єкт дослідження та фактори які впливають на його стан; досягненні рівноваги між центрами відповідальності управлінської системи та керівництвом підприємства в цілому.

Таблиця 3.4

Перевірка здійснення виправлень за наданими зауваженнями

№ з/п	№ робочого документу	Зміст порушення	Виконання	
			Виправлене	Невиправлене
1	2	3		
1	x	x	x	x

Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновки, що внутрішній аудит в управлінні результатами фінансової діяльності має бути орієнтований на перспективу, тобто на аналіз майбутніх подій, які можуть несприятливо позначитися на діяльності ТОВ «Трактат» в цілому. Інакше кажучи, внутрішній аудит має оцінювати можливість і пропонувати шляхи зниження ризиків в процесі здійснення фінансових операцій. Таким чином, наявність ефективного внутрішнього аудиту в системі управління діяльністю ТОВ «Трактат» стає невід'ємною складовою успішного розвитку досліджуваного підприємства в умовах швидких змін зовнішнього середовища, підвищення складності процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом.

3.3. Узагальнення та реалізація результатів контролю фінансової

діяльності суб'єкта господарювання.

Узагальнення результатів внутрішнього аудиту служить головним засобом оцінювання того, чи є фактичні дані, перевірені аудитором, підтвердженням, що фінансові звіти представлені відповідним чином за всіма суттєвими аспектами і відповідно до загальноприйнятих принципів бухгалтерського фінансового обліку та фінансової звітності.

За результатами проведеного дослідження, нами згруповані самі найпоширеніші порушення, яких допускаються підприємства під час облікового відображення фінансових доходів, витрат та фінансових результатів. Керівництву ТОВ «Трактат» доцільно звертати увагу на перелік даних порушень, а саме:

1. включення фінансових витрат до складу витрат від звичайної діяльності;
2. неправомірне використання прибутку поточного звітного періоду;
3. некоректна кореспонденція рахунків з обліку фінансових доходів та витрат;
4. неправильне віднесення інших фінансових витрат до того чи іншого періоду;
5. неправомірне відображення в бухгалтерських регістрах витрат, які ще фактично не були понесені;
6. помилкове віднесення понесених витрат на збільшення вартості активів або помилкове списання витрат, що підлягають включенню у вартість активів, на рахунки обліку;
7. навмисне заниження витрат шляхом пропуску сум;
8. навмисне завищення витрат шляхом спотворення сум або неправильного віднесення витрат до того чи іншого періоду;
9. неправильна класифікація витрат для забезпечення виконання або завищення запланованих показників результатів діяльності;

10. навмисне завищення витрат для приховування фактів неналежного використання грошових коштів.

Найпоширенішими методами складання бюджетів є: бюджетування через припущення, бюджетування з аналізом додаткових варіантів та бюджетування „з нуля”.

На сьогодні бюджети доходів та витрат розробляються, в основному, за методом через припущення, тобто на підставі фактичних результатів, досягнутих у попередньому періоді. Перевагою такого методу є простота, оскільки він не потребує значних витрат на розрахунки. Але цей метод має і суттєву ваду, оскільки у процесі такого бюджетування не аналізують ефективність доходів та витрат, а вже досягнуті результати автоматично переносять на наступний період. Для підвищення ефективності інформаційного забезпечення внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності більш доцільною вважається розробка бюджетів „з нуля”, оскільки за такого підходу, заплановані доходи та витрати обґрунтовуються таким чином, ніби здійснюються вперше. Разом з тим, бюджетування „з нуля” дуже трудомісткий процес, вимагає детального аналізу діяльності і потребує добре розвинутого нормативного забезпечення. Тому, ефективнішою є розробка бюджетів фінансових доходів та витрат з аналізом додаткових варіантів. Такий метод є проміжним між бюджетуванням через припущення і бюджетуванням „з нуля”. Він передбачає різні варіанти, при яких фінансові доходи та витрати визначаються шляхом збільшення чи зменшення їх на певний відсоток, виходячи з аналізу показників минулих періодів.

На основі складеного бюджету здійснюється аудит результатів фінансової діяльності шляхом зіставлення фактичних показників з бюджетними, аналізу відхилень та внесення необхідних корективів. Така перевірка проводиться за допомогою **Звіту про виконання бюджету** (табл. 3.5), який зазвичай складається внутрішнім аудитором і подається керівникові для прийняття необхідних рішень.

Таблиця 3.5

**Звіт про виконання бюджету фінансових доходів та витрат
ТОВ «Трактат»**

Стаття доходів	Поточний період			3 початку року			Тенденція відхилення	Суттєвість відхилення	Коментар
	Бюджет	Фактично	Відхилення	Бюджет	Фактично	Відхилення			
Інші фінансові доходи, а саме: винагорода	20	19	1	20	19	1	зменш	не суттєве	-

Продовження таблиці 3.5

за здані у фінансову оренду необоротні активи, тис. грн.									
Стаття витрат									
Фінансові витрати, а саме: відсотки за кредитом, тис.грн.	38	38	-	38	38	-	-	-	-
Результат фінансової діяльності	-18	-18	-	-18	-18	-	-	-	-

Процес внутрішнього аудиту за виконанням бюджету наведено на рис. 3.6. З наведеного алгоритму видно, що після виконання бюджету формуються фактичні показники фінансових доходів та витрат, які в подальшому порівнюються з бюджетними. Після цього визначаються

відхилення і, у разі наявності значних відхилень приймаються наступні рішення:

- коригування або перегляд бюджету, якщо результати внутрішнього аудиту свідчать, що виконувати його далі недоцільно;
- виявлення винних осіб, усунення недоліків та внесення відповідних коректив у процес виконання бюджету для забезпечення досягнення запланованої мети.

Наступна перевірка фінансових доходів та витрат, крім перевірки виконання бюджету фінансових доходів та витрат в інтересах власника передбачає також перевірку правильності, повноти та своєчасності здійснення та нарахування доходів та витрат, що здійснюється в інтересах власника внутрішнім аудитором.

Така перевірка здійснюється виходячи з наступних принципів:

- повноти – чи всі операції, що стосуються фінансових доходів та витрат відображені в обліку і звітності;
- правомірності здійснення – чи правомірні визначенні суми фінансових доходів та витрат згідно законодавчих актів та внутрішніх документів самого підприємства (статуту, колективного договору, облікової політики тощо);
- оцінки – чи оцінені доходи та витрати відповідно до вимог нормативних актів;
- точності – чи правильно нараховані і визначенні суми доходів та витрат загалом і за напрямками здійснення (чи правильно віднесенні доходи до фінансових результатів);
- відповідності облікового періоду – чи всі доходи та витрати відображені саме в тих облікових періодах, коли вони мали місце;
- подання й розкриття – чи вся інформація про доходи та витрати розкрита, класифікована й представлена у звітності відповідно до нормативних документів з бухгалтерського обліку і звітності.

Під час здійснення внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності, внутрішній аудитор буде користуватися робочою документацією, розробленою самостійно.

Робоча документація - це записи, за допомогою яких аудитор фіксує проведені процедури перевірки, тести, отриману інформацію і відповідні висновки, які здійснюються під час проведення внутрішнього контролю. У робочу документацію включається інформація, яка, на думку внутрішнього аудитора, є важливою для того, щоб правильно здійснити внутрішній контроль операційних доходів і яка повинна підтвердити його висновки та пропозиції.

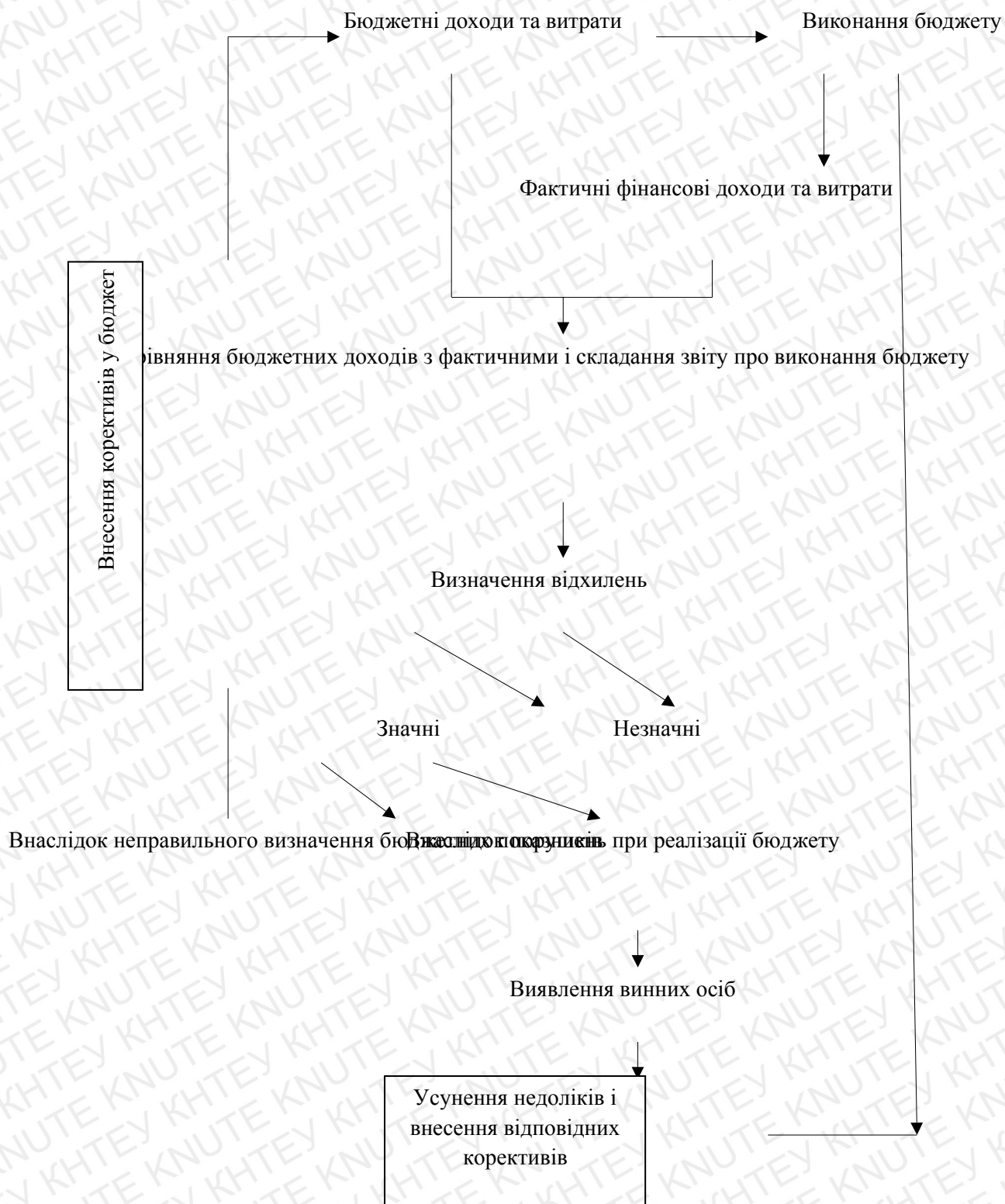


Рис. 3.6. Процес внутрішнього аудиту за виконанням бюджету результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат»

У випускній кваліфікаційній роботі запропоновані робочі документи внутрішнього аудитора, які дозволять удосконалити механізм внутрішнього

аудиту результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат». Досліджувана установа, для розширення своєї діяльності користується зовнішніми джерелами фінансування (банківськими позиками). Найчастішими порушеннями, які зустрічаються під час проведення кредитних операцій є наступні:

- використання кредитних коштів не за призначенням, тобто не на зазначені в кредитному договорі цілі та відсутність в кредитному договорі документів на його цільове використання;
- допущення арифметичних помилок при розрахунку суми відсотків за кредит;
- невчасне погашення кредиту та, як наслідок, виникнення простроченої заборгованості та додаткових витрат за кредитом;
- недостовірне застосування курсу валют під час розрахунків за кредит в іноземній валюті.

Для того, щоб уникнути вище перелічених порушень запропоновано використовувати наступний робочий документ для здійснення внутрішнього аудиту правильності розрахунку відсотків та винагороди за користування кредитом на ТОВ «Трактат» (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Робочий документ внутрішнього аудитора з перевірки правильності розрахунку відсотків та винагороди за користування банківською позикою

Показник за яким проводиться перевірка		Відсотки за наданим кредитом	Винагорода за користування кредитом
Договір		№4Ю456Дг	№4Ю456Дг
Формула розрахунку		Сума кредиту×Ставка відсотка	Сума кредиту × Ставка відсотка винагороди
Розрахунок		$24288 \times 0,16 = 3858$ тис.грн.	$24288 \times 0,5 = 12144$ тис.грн.
Сума відсотків відображена в обліку	За даними підприємства	3858 тис.грн.	12144 тис.грн.
	За даними аудитора	3858 тис.грн.	12144 тис.грн.
	Відхилення	-	-

Даний робочий документ дозволить перевірити правильність розрахунку фінансових витрат підприємства та унеможливить виникнення шахрайств та зловживань з боку працівників підприємства.

З метою підготовки висновку всі виявлені порушення та помилки внутрішній аудитор може відобразити у запропонованому нами підсумковому робочому документі (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Перелік виявлених помилок та порушень під час внутрішнього аудиту
результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат»
Період перевірки _____
Термін перевірки _____

№	Первинний документ, обліковий реєстр				Робочі документи, що відображають факти порушень (помилки)	Характер порушень	Примітки
	Назва	№	Дата	Сума			
1.	Видаткова накладна	325-96	22.05.17	15 тис.грн.	Робочий документ «Перелік порушень з управління результатів фінансової діяльності підприємства	Завищення ціни на продукцію	-

Виконав _____ Перевірив _____ Ознайомився _____

Підводячи підсумок викладеному матеріалу, необхідно відзначити, що впровадження в практичну діяльність ТОВ «Трактат» розроблених нами пропозицій з удосконалення існуючої системи внутрішнього контролю, покращить оперативність здійснюваних контрольних процедур, а також наділить систему внутрішнього контролю засобами превентивності.

Висновок до розділу 3

Галузева спрямованість, яка чітко прослідковується на досліджуваному підприємстві накладає відбиток на формування та організацію моделі внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності

підприємства. В роботі запропонована модель внутрішнього аудиту фінансової діяльності ТОВ «Трактат».

Розкриті процедури внутрішнього аудиту які мають бути здійснені на підготовчому етапі аудиту.

Основною метою внутрішнього аудиту на ТОВ «Трактат» має бути перевірка достовірності даних обліку та звітності про формування та використання фінансових ресурсів, виявлення факторів, які впливають на їх надходження, що залежать або не залежать від організації роботи підприємства. В роботі розроблено та запропоновано до впровадження план внутрішнього аудиту фінансової діяльності досліджуваного підприємства.

Встановлено, що попереднє планування внутрішнього аудиту надасть можливість внутрішньому аудиту здійснити перевірку на високому рівні, надати керівнику оперативну інформацію щодо діяльності кожного підрозділу та розробити пропозиції з удосконалення його діяльності.

В роботі розглянуто організацію роботи запропонованої служби внутрішнього аудиту, функціонування якої сприятиме чіткому документуванню розрахунків, своєчасній та повній реєстрації даних первинного обліку в регістрах, а також правдивому відображенню інформації щодо фінансових доходів та витрат у звітності ТОВ «Трактат» та примітках до неї.

Запропонована методика внутрішнього аудиту фінансових доходів, витрат та результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат». Контроль правильності складання первинних документів слід здійснювати, використовуючи формальну перевірку, зустрічну перевірку, перевірку за змістом та арифметичну перевірку.

В роботі згруповані основні порушення, яких можуть допускатись під час облікового відображення результатів фінансової діяльності підприємства.

В роботі здійснено оцінку системи внутрішнього контролю, та надані рекомендації з її удосконалення. Необхідно відзначити, що на підприємстві

відсутня служба внутрішнього контролю (аудиту), яка б централізовано здійснювала внутрішній контроль за повнотою та правильністю визначення результатів фінансової діяльності підприємства. В роботі запропоновано створити службу внутрішнього аудиту, розкриті організаційно-методичні засади внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності, розкриті процедури внутрішнього аудиту.

В роботі запропонована модель внутрішнього аудиту за виконанням бюджету результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат», розроблені запропоновані робочі документи внутрішнього аудитора, які дозволять удосконалити механізм внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат».

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі розкриті організаційно-методичні засади контролю фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Проведені дослідження дозволили зробити наступні висновки по роботі:

1. Встановлено, що фінансова діяльність суб'єктів господарювання - це сукупність фінансових відносин (внутрішніх і зовнішніх) суб'єкта господарювання щодо забезпечення реалізації статутних цілей і завдань. Фінансова діяльність підприємств полягає в забезпеченні фінансово-ресурсних умов їх конкурентоспроможності.

2. Важливими формами фінансування підприємств є кредит (грошовий і товарний), випуск цінних паперів (акцій і облігацій). Спеціальними формами довгострокового кредитування є оренда і лізинг (оперативний і фінансовий). В роботі наведена класифікація фінансових результатів суб'єкта господарювання яка дозволяє покращити систему управління діяльністю підприємства.

3. В роботі розкрито нормативно-правове забезпечення обліку, аналізу та контролю фінансової діяльності підприємства. оцінка нормативно-правового регулювання обліку та контролю результатів фінансової діяльності суб'єктів господарювання дозволила встановити, що багато проблем обліку, контролю та звітності залишилось невирішеними як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин. Зокрема, недостатньо уваги приділено науковцями глибокому критичному аналізу діючої нині нормативно-правової бази обліку і її порівнянню з колишньою (тобто тією, що була за радянських часів), з'ясуванню проблем і незгодженостей, які виникають у процесі використання нормативно-правових актів з обліку та контролю витрат, доходів та результатів фінансової діяльності підприємств.

4. В роботі надана організаційно-економічна характеристика ТОВ «Трактат». Спеціалізація даного підприємства, на сьогоднішній день, спрямована переважно на здійснення торговельної діяльності, від якої товариство отримує найбільшу частину виручки.

Для забезпечення діяльності Товариства за рахунок вкладів Засновників створюється Статутний капітал у розмірі 164 тис.грн, який ділиться згідно часток кожного Засновника (Учасника) в Статутному капіталі Товариства.

Встановлено, що найприбутковішим роком за останні п'ять років був 2013 р. (сума чистого прибутку – 12995 тис.грн), а найгіршим роком – 2017р. (сума прибутку-4211 тис.грн). Динаміка чистого прибутку з 2013 р. по 2017 р. іде на спад за рахунок скорочення видів діяльності досліджуваного підприємства. Разом з тим, підприємство є прибутковим й доходи покривають понесені витрати, що є позитивним.

Загальна вартість майна ТОВ «Трактат» за останні п'ять років зменшилась. Це є негативними змінами, оскільки зменшення активів свідчить про погіршення економічного потенціалу підприємства, його ваги на ринку. Така зміна в обсязі активів підприємства була зумовлена зменшенням як необоротних, так і оборотних активів.

На кінець аналізованого періоду власний капітал зменшився на 24,9% в порівнянні з 2016р. і разом з тим зменшилась його частка в структурі джерел формування оборотних активів. Це є негативною зміною, що веде до погіршення фінансової стійкості підприємства.

За аналізований періоді рівень зношеності основних фондів майже не змінився, але залишився на достатньо високому рівні. Одночасно можна констатувати помірний рівень оновлення основних засобів, позитивно оцінюється перевищення величини коефіцієнта оновлення основних засобів над коефіцієнтом вибуття, який в динаміці показував позитивну тенденцію до сталості.

Негативна тенденція спостерігалась за коефіцієнтом швидкої ліквідності: ні на одну звітну дату його величина не відповідала

оптимальному значенню 0,7 – 1,0, а була занадто малою, тобто платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань навіть за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами обмежені.

5. В роботі розкрито інформаційне забезпечення контролю фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Об'єктом контролю результатів фінансової діяльності є операції з формування та використання результату фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Контроль фінансового результату підприємства проводиться за даними Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Предметом контролю операцій з формування та обліку результатів фінансової діяльності є господарські процеси та фінансові операції, пов'язані з визначенням витрат, доходів та фінансових результатів, а також відносини, що виникають при цьому всередині підприємства та за його межами.

6. Встановлено, що технологія облікового процесу передбачає розподілення його на три взаємопов'язаних етапи: первинний облік, поточний облік, підсумковий облік. В роботі наведений порядок локалізації аналізу і контролю товарних операцій підприємства за етапами облікового процесу. Інформаційне забезпечення фінансового контролю діяльності досліджуваного підприємства має складну структуру і визначається різними чинниками, а саме: рівнем керівництва, цільовим призначенням інформації, складом користувачів.

7. В роботі розкрита система показників, які використовуються під час аналізу та контролю фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Встановлено, що головною задачею аналізу та оцінки фінансового стану – виявлення можливості підприємства оплачувати свої внутрішні потреби і розраховуватися за своїми зобов'язаннями із зовнішніми агентами. Результати аналізу дозволяють зацікавленим особам та організаціям приймати управлінські рішення на основі оцінки поточного фінансового стану та діяльності підприємства за попередні роки.

8. В роботі надана характеристика стану системи організації внутрішнього контролю підприємства. Встановлено, що на досліджуваному підприємстві недостатньо розробленими залишаються організаційно-методичні засади внутрішнього контролю діяльності підприємства, особливо в частині результатів фінансової діяльності, розробки інформаційного забезпечення з урахуванням формалізації нормативно-правових актів, застосування засобів автоматизації на етапах контрольного процесу.

9. У ТОВ «Трактат» спостерігається часткова реалізація структурно-функціональної форми системи внутрішнього контролю, оскільки повноваження щодо проведення контрольних заходів покладаються на керівників структурних підрозділів підприємства, але спеціалізоване інформаційне забезпечення контрольної роботи майже відсутнє, за виключенням документації з розподілу обов'язків, інвентаризації, доповідних записок та управлінських звітів.

10. Для того, щоб оцінити діючу систему внутрішнього контролю на ТОВ «Трактат», в роботі розроблені тести з оцінки системи внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку.

11. За результатами проведеного тестування, було встановлено, що в системі внутрішнього контролю існують певні недоліки. На підприємстві відсутня посада внутрішнього контролера, у функціональні обов'язки якого входили б задачі з оцінки та перевірки облікового відображення господарських операцій в цілому та фінансових операцій в тому числі.

12. Встановлено, що на підприємстві відсутня будь-яка регламентована інформація щодо проведення внутрішніх контрольних заходів. Наприклад Положення про внутрішній контроль на підприємстві, плани проведення контрольних заходів, перелік контрольних завдань тощо. Відсутність даної внутрішньої документації унеможливорює здійснення ефективного контролю за господарською діяльністю підприємства. Також не забезпечено робочими документами суб'єктів контролю для проведення контрольних заходів, а також відсутня звітність за результатами проведених контрольних заходів.

Частину повноважень з внутрішнього контролю покладено на 2-х осіб – фінансового директора та головного бухгалтера. Дані працівники можуть перевіряти роботу, що частково виконується ними та іншим персоналом відповідних структурних підрозділів, в яких вони працюють. На підприємстві майже не проводяться позапланові перевірки результатів діяльності ТОВ «Трактат».

13. Обґрунтовано, що основним видом внутрішнього контролю на ТОВ «Трактат» має бути фінансовий (внутрішній аудит) мета якого полягає в перевірці ефективності та законності руху фінансових потоків, а також правильності їх відображення в бухгалтерському обліку та звітності. В роботі наведена схема організації внутрішнього аудиту на ТОВ «Трактат».

Галузева спрямованість, яка чітко прослідковується на досліджуваному підприємстві накладає відбиток на формування та організацію моделі внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності підприємства. В роботі запропонована модель внутрішнього аудиту фінансової діяльності ТОВ «Трактат».

14. В роботі розкриті процедури внутрішнього аудиту які мають бути здійснені на підготовчому етапі аудиту.

Основною метою внутрішнього аудиту на ТОВ «Трактат» має бути перевірка достовірності даних обліку та звітності про формування та використання фінансових ресурсів, виявлення факторів, які впливають на їх надходження, що залежать або не залежать від організації роботи підприємства. В роботі розроблено та запропоновано до впровадження план внутрішнього аудиту фінансової діяльності досліджуваного підприємства.

15. Встановлено, що попереднє планування внутрішнього аудиту надасть можливість внутрішньому аудиту здійснити перевірку на високому рівні, надати керівнику оперативну інформацію щодо діяльності кожного підрозділу та розробити пропозиції з удосконалення його діяльності.

16. В роботі розглянуто організацію роботи запропонованої служби внутрішнього аудиту, функціонування якої сприятиме чіткому

документуванню розрахунків, своєчасній та повній реєстрації даних первинного обліку в регістрах, а також правдивому відображенню інформації щодо фінансових доходів та витрат у звітності ТОВ «Трактат» та примітках до неї.

17. Запропонована методика внутрішнього аудиту фінансових доходів, витрат та результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат». Контроль правильності складання первинних документів слід здійснювати, використовуючи формальну перевірку, зустрічну перевірку, перевірку за змістом та арифметичну перевірку. В роботі згруповані основні порушення, яких можуть допускатись під час облікового відображення результатів фінансової діяльності підприємства.

18. В роботі запропонована модель внутрішнього аудиту за виконанням бюджету результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат», розроблені запропоновані робочі документи внутрішнього аудитора, які дозволять удосконалити механізм внутрішнього аудиту результатів фінансової діяльності ТОВ «Трактат».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства / Мних Є.В., Бутко А.Д., Большакова О.Ю. та ін.; За ред. Є.В. Мниха. – К.: КНЕУ, 2015. – 232.
2. Барабаш Н.С. Аналіз господарської діяльності: Навч. посіб./За заг. Ред. Є.В. Мниха. – К.:Київ. Нац. торг-екон. ун-т, 2008. – 395с.
3. Барановська В.Г. До питання організації внутрішнього аудиту. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»: Науковий збірник / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів, 2013. – № 3 (68).
4. Бардаш С. В. Організаційні проблеми внутрішнього контролю та їх вплив на фінансові результати господарських товариств / С. В. Бардаш // 36. наук. пр. Вінницького нац. аграрного ун-тету –Серія : Економічні науки – [Редколегія : Г. М. Калетнік (голов. ред.), 2011. – 320с.
5. Бардаш С.В. Економічний контроль в Україні: системний підхід: [монографія] / С.В. Бардаш. – К.: КНТЕУ, 2010. – 656 с.
6. Бардаш С.В. Контроль діяльності суб'єктів господарювання: гіпотези та версії порушень : монографія / С.В. Бардаш – К : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 312 с.
7. Бежан Л.К. Риски при финансировании инвестиционных строительных проектов / Л.К. Бежан // Молодой ученый. — 2013. — No 11. — С. 284–286.
8. Бенько М. М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку : монографія / М. М. Бенько. – К.: КНТЕУ, 2010. – 336 с.
9. Безверхий К. В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні : монографія / К. В. Безверхий, Т. В. Бочуля. - К. : Центр учб. літ., 2014. -184 с.
10. Белік В.Д. Підходи до організації системи внутрішнього контролю // Міжнародний збірник наукових праць. – Вип. 3 (15). – 2009. – С.84–100.

11. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств [Текст] / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 117–128.
12. Благой В.В. Роль контролю в системі управління. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва / В.В. Благой. - Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Харків: Вид-во ХНАДУ, Ч. 2. – 2007. – 260 с. – С. 153-154.
13. Борисенко М.В. Організація і методика внутрішнього контролю на підприємствах: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Київський національний торговельно-економічний ун-т / М.В. Борисенко. – К., 2008. – 21 с.
14. Боцян Т.В. Облік і внутрішній контроль діяльності підприємств в умовах використання комп'ютерних технологій: управлінський аспект: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.14 / Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України / Т.В. Боцян – К., 2015. – 20 с.
15. Будник Л. Внутрішній контроль як засіб підвищення економічної безпеки бізнесу / Л. Будник, С.І. Саченко // Галицький економічний вісник / Тернопільський державний технічний університет ім. І. Пулюя, 2011. – № 4 (33). – С. 191–194.
16. Бурак І.О. Галузеві особливості торговельних підприємств / І. О. Бурак // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1(11). – С. 23-29.
17. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль / Т. А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. –Ж. : ЖДТУ. –2010. –№ 2 (20). –С. 6-11.
18. Бутинець Т.А. Ефективність господарського контролю: проблеми визначення / Т.А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2011. – №2(56). – С.9–16.
19. Бутинець Т.А. Розвиток науки господарського контролю: проблеми теорії, методології, практики: монографія [Текст] / Т.А. Бутинець. — Житомир: ЖДТУ, 2011. —772 с.

20. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник/ [Ф.Ф.Бутинець, А.М. Герасимович, Г.Г. Кірейцев та інш.] – Житомир: ПП „Рута”, 2013.- 726с.
21. Бухгалтерський фінансовий облік; за ред. Ф. Ф. Бутинця – [7-е вид.]. – Житомир : Рута, 2010. – 832 с.
22. Верига Ю.А. Словник нормативних термінів з фінансового контролю [Текст] / Ю.А. Верига, Г.О. Соболев. —К.: "Центр учбової літератури", 2014. — 168 с.
23. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: Монографія/ Н.Г. Виговська. – Житомир: ЖДТУ, 2008. –532 с.
24. Височин І. В. Пріоритетні напрями державного регулювання внутрішньої торгівлі в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Височин// Економіка. Управління. Інновації. 2014. № 1. Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_22.pdf.
25. Височин І. Державне регулювання торговельної діяльності в Україні та світі: порівняльний аналіз[Електронний ресурс] / І. Височин// Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2010. No 3.  С. 11- 23. Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vknteu_2010_3_3.pdf.
26. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією к.е.н., проф. М.Д. Корінська. – Фастів: “Поліфаст” 2006 – 440 с.
27. Воронко Р.М. Організація контролю інформаційних потоків і ресурсів / Р.М. Воронко // Вісник ЖДТУ. Сер.:Економічні науки. — No 4 (54). — 2010. — С. 44—47.
28. Гаврилюк С. П. Конкурентні переваги як основа розробки стратегії торговельних підприємств / С. П. Гаврилюк // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2011. – № 4. – С. 74-80.

29. Гавришко І.К. Вимоги до оцінки якості внутрішнього контролю // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 7. – С. 56 – 62.
30. Гринь В. П. Сучасний стан аудиту в Україні: проблеми та перспективи його подальшого розвитку / В. П. Гринь, Н. В. Хрущова // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. - 2013. - № 3. - С. 93-100. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-df/Vznu_eco_2013_3_16.pdf
31. Голов С. Ф. МСФЗ у форматі Мінфіну / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 4. – С. 3-8.
32. Голов С.Ф. Присмак МСФЗ вітчизняної звітності / С.Ф. Голов // Вісник МСФЗ. – № 8/13. – ТОВ "ЛІГА ЗАКОН", 2013.
33. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
34. Гринь В. П. Сучасний стан аудиту в Україні: проблеми та перспективи його подальшого розвитку / В. П. Гринь, Н. В. Хрущова // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. - 2013. - № 3. - С. 93-100. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-df/Vznu_eco_2013_3_16.pdf
35. Гужва В.М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2011. — 400 с.
36. Гуцаленко У.О. Внутрішній аудит як складова системи ефективного управління підприємством / У.О. Гуцаленко, Г.В. Причепя. – Інноваційна економіка. – 2011. – №2. – С. 111-114.
37. Гуцаленко Л.В. Адаптивна система обліку і контролю результатів діяльності підприємств: моног /Л.В. Гуцаленко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 372 с.
38. Гуцаленко У.О. Комп'ютерний аудит в системі внутрішньогосподарського контролю / У.О. Гуцаленко // Інноваційна економіка. – 2010. - №3. – С. 138-143
39. Дослідження практики внутрішнього аудиту і внутрішнього контролю в Україні: опитування українських компаній і банків про стан внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю / [старший керівник програм М. Онищук

Морозова]. – К. : International Finance Corporation World Bank Group, 2008. – 87 с.

40. Дубініна М.В. Інституціональний механізм контролю за формуванням результатів діяльності підприємств [Електронний ресурс] /М.В. Дубініна // Управління розвитком. – 2012. – №7 (128). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2012_7/u1207dub.pdf.

41. Дроздова О.Г. Актуальні питання у сфері класифікації торгівлі: обліковий аспект / О.Г. Дроздова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: бухгалтерський облік, контроль і аналіз –Випуск № 3 (24). – 2012.– [Електронний ресурс].

42. Закалінська, К.О. Оцінка ринку засобів автоматизації аудиторської діяльності [Електронний ресурс] / К.О. Закалінська // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – 2009. – № 4. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2009_4/26.pdf

43. Закон України “Про аудиторську діяльність” від 22.04.1993 р., № 3125-ХІІ // Голос України. – 29.05.1993.

44. Зоріна О. А. Методологічні підходи в економічному аналізі / О. А. Зоріна // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 89–91.

45. Ионин Е. Е. Система показателей оценки имущественного положения предприятий: монография / Е. Е. Ионин. – Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 431 с.

46. Ивахненко С. Сучасні інформаційні технології управління підприємством та бухгалтерія: проблеми і виклики / С. Ивахненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 4. – С. 52–58

47. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. №291 (з чинними змінами та доповненнями).

48. Калюга Є. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : монографія / Є. В. Калюга. – К. : Ельга ; Ніка-Центр, 2012. – 360 с.
49. Каменська Т. Основні напрями діяльності внутрішнього аудиту в системі управління / Т.Каменська // Бух. облік і аудит. – 2010, – №7– С. 40-43
50. Каламбет С.В. Розвиток державного аудиту в Україні / С.В. Каламбет, Л.А. Іващенко // Проблемы материальной культуры. – 2014. - №5. – С. 78-82
51. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2010. – 560 с.
52. Ковтун Т.В. Система внутрішнього контролю як невід’ємний елемент операційної системи підприємства / Т.В. Ковтун // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – Т. 1. – С. 164–170.
53. Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29.09.2011 № 1217 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua>
54. Контроль і аналіз в системі управління економічним потенціалом господарюючого суб’єкта: методологія та організація: [монографія] / Р. О. Костирко. — Луганськ: СЛУ ім. В. Даля, 2010. – 728 с. (42,31 д. а.).
55. Контроль у системі інноваційного менеджменту : монографія / [Мних Є.В., Бардаш С.В., Шевчук О.А.] за заг. ред.. Є.В. Мниха. - К : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 452 с.
56. Корінько М.Д. Контроль та аналіз діяльності суб’єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, диверсифікація: монографія / М.Д. Корінько. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2007. – 429 с.
57. Костирко Р. О. Внутрішній контроль в управлінні стійким розвитком підприємств / Р. О. Костирко // Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції. –2013. –№ 3. –С. 117-121.
58. Котлярова А.В. Оцінка та аналіз фінансових ризиків підприємства / [А.В. Котлярова, Т.І. Кочетова, В.В. Яцина] // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. «Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства». – Х.: НТУ «ХПІ». – 2011. – № 15. – С. 71–76.

59. Куцик П. О. Діяльність торговельних підприємств у конкурентному середовищі: контрольно-аналітичне забезпечення системи управління: монографія / П. О. Куцик, Л. Г. Медвідь, В. О. Шевчук, Д. О. Харинович-Яворська. – Чернівці: Технодрук, 2015. – 370 с.
60. Лазебна І. Формування конкурентного середовища у роздрібній торгівлі / І. Лазебна // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 2. – С. 26-37.
61. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2013. – 387 с.
62. Левицька С.О. Управлінський і внутрішньогосподарський облік: завдання, мета і ефективність впровадження / С.О. Левицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №2. – С. 27–35.
63. Лист Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 04.10.2000 р. No 7/7-1010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/baseap/ua-zmtxmr.htm>.
64. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку / В.Ф. Максимова. – К.: АВРІО, 2015. – 264 с.
65. Максимова В.Ф. Теоретичні та методологічні засади формування цілісної системи внутрішнього контролю в управлінні промисловим підприємством: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.06.04 / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана / В.Ф. Максимова. – К., 2014. – 34 с.
66. Максимова В.Ф. Формалізація системного дослідження внутрішнього економічного контролю / В.Ф. Максимова // Развитие бухгалтерского учета и контроля в контексте европейской интеграции: Монография. – Житомир-Краматорск: ЧП “Рута”, 2010. – 588 с.
67. Макарова О.В. Організація бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва // / О. В. Макарова // Облік і фінанси. - 2012. - № 4. - С. 8-12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2012_4_3

68. Маренич Т. Сутність бухгалтерського обліку як системи економічного регулювання / Т. Маренич // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 2. – С. 21-26.
69. Марченко Д.М., Удосконалення організації внутрішнього фінансового контролю підприємства / Д.М. Марченко, Г.М. Яровенко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - № 12. – С. 163-171.
70. Медвідь Л. Г. Роль бюджетування в управлінні торговельним підприємством / Л. Г. Медвідь, Д. О. Харинович-Яворська // Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси в розвитку національних економік : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 25 листопада 2014 р., м. Львів. –Тернопіль: Крок, 2014. –308 с. –С. 146-149.
71. Международные стандарты финансовой отчетности 2006: [издание на русском языке] ; пер. с англ.О. Аскери и др. – М. : Аскери АССА, 2006. – 1060 с. – (Перевод полного официального текста Международных стандартов финансовой отчетности, принятых в ЕС по состоянию на 31 января 2006 года).
72. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1 / Пер. з англ.: Ольховікова О.Л., Селезньов О.В., Зеніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г. – Київ: МФБ і АПУ, 2010. – 841 с.
73. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (наказ Мінфіну від 28.03.2013 р. №433) зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/MetodRek/metod_fin_otch_433.aspx
74. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 «Оренда» від 01.01.2012 181 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_018. - Назва з екрана.
75. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 18 «Дохід» [Електронний ресурс]. –Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

76. Мних Є. В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства: монографія [Є.В. Мних, А. Д. Бутко, Г.О. Кравченко та ін] ; за заг. ред.. Є.В. Мниха. - К : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 232 с.
77. Мних Є. Сучасний економічний аналіз: питання методології та організації / Є. Мних //Бухгалтерський облік і аудит. — 2012. — № 1. — С. 55–61.
78. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності № 145 від 22.05.2002[Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0433-0113>.
79. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Мінфіна України від 07.02.2013р. № 73 [Електронний ресурс]. –Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
80. Озеран В. О. Контроль у системі управління діяльністю підприємств / В. О. Озеран, М. Ю. Чік // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. –Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. –Львів, 2012. –No 722. – С. 172-176.
81. Оптова та роздрібна торгівля, терміни та визначення понять ДСТУ4302:2004: Національний стандарт України[Електронний ресурс]. 
82. П(С)БО 28 “Зменшення корисності активів” (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0433-0113>.
83. Пантелеев В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: моногр. / Пантелеев В.П.; Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП “Інформ.-аналіт. агенство”, 2008. – 491 с.
84. Панченко І.А. Ризик-орієнтований підхід до внутрішнього контролю як напрям його подальшого розвитку /І.А. Панченко // Теорія і практика бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту: стан, проблеми та перспективи

розвитку: матеріали VII міжнародної науково/практичної конференції, 16—17 травня 2014 р. / Відп. за вип...: проф. П.О. Куцик. — Львів, 2014. — 346 с.

85. Партин Г.О. Формування стратегічної моделі управління витратами підприємства «Фінанси України».-2014. №11 ,стр128

86. Пархоменко В. Розвиток бухгалтерського обліку: від реформування до адаптації та застосування / В.Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. — 2009. — № 8-9. — С. 3-21.

87. Петренко С. М. Контрольно-аналітичний механізм в управлінні бізнесом підприємства : [монографія] / С. М. Петренко, І. В. Сіменко. — Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. —232 с.

88. Петренко С.М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю: теорія, методологія, організація: Дис .док. екон. наук: 08.00.09 / Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського / С.М. Петренко. — Д., — 2009. — 362 с.

89. Петрик О.А. Напрями аудиту доходів торгових підприємств: вплив галузевих особливостей / О.А. Петрик, І.О. Мариніч // Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу: матеріали Міжнародної науково/практичної конференції до 20-річчя кафедри обліку і аудиту ІФНТУНГ (16—17 жовтня 2015 р.). — Івано/Франківськ.: Вид/во ІФНТУНГ, 2015. — С. 232—234.

90. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 за № 291 (із змінами та доповненнями).

91. Податковий кодекс України: від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. —Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

92. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 за № 290. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14.12.1999 за № 860/4153 (зі змінами і доповненнями).

93. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 за №318. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19.01.2000 за №27/4248 (зі змінами і доповненнями).
94. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» : наказ Міністерства фінансів України від 28.12.200 за №353. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20.01.2001 за №47/5238 (зі змінами і доповненнями).
95. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO3.aspx> .
96. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO3.aspx>
97. Про державне регулювання цін: Постанова Кабінету Міністрів № 715 від 23.12.1992 р. [Електронний ресурс].  Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/715-92-п>.
98. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України No1023-XII від 12.05.1991 р. [Електронний ресурс].  Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1073>.
99. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28 лютого 2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911>.
100. Про ціни і ціноутворення: Закон України No1023-XII від від 21.06.2012 № 5007-VI [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1053>.

101. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики: моногр. / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль: Карт-бланш, 2009. – 260 с.
102. Редченко К. І. Концептуальні основи розвитку контролю на стратегічному рівні управління підприємством / К. І. Редченко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнар. зб. наук. праць ; серія “Бухгалтерський облік, контроль і аналіз”. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – Вип. 3. Ч. 1. С. 324-334.
103. Редько О. Ю. Аудит в Україні. Морфологія : монографія / О. Ю. Редько. – К. : ДП «Інформ. –аналіт. агентство», 2008. – 493 с.
104. Рожельюк В. М. Нормативно-правове регулювання ведення бухгалтерського обліку як визначальний чинник його організації// Бізнес Інформ.  2014.  №7. - С. 225-229.
105. Серебрякова Т.Ю. Риски организации и внутренний экономический контроль: монография [Текст] / Т.Ю. Серебрякова. — М.: ИНФРА/М, 2010. — 111 с.
106. Сметанко О.В. Теорія та практика внутрішнього аудиту в акціонерних товариствах України: монографія / О.В. Сметанко. — К.: КНЕУ, 2013. — 436 с.
107. Сокольська Р.Б. Моделювання та розробка комплексної системи фінансового контролю на торговельному підприємстві: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.10 / Національна металургійна академія України / Р.Б. Сокольська. – Д., 2010. – 21 с.
108. Сук Л.К. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Л.К. Сук, Л.П. Сук. – К. : Каравела; Піча Ю.В., 2009. – 624 с.
109. Управлінський облік : навч. Посіб./ Л.В. Нападовська, О.А. Бакурова, В.М. Горностаєва, О.І. Мазіна, О.А. Мошковська, О.П.Кузьменко, А.М. Рехачева, О.М.Кияшко, Н.І.Бузак, О.В. Фоміна. За заг. Ред. Л.В.Нападовської.- К.:Київ, нац. Торг-екон. ун-т, 2013.-ст. 37

110. Черничко Т. В. Державне регулювання діяльності роздрібних торговельних підприємств[Електронний ресурс] / Т. В. Черничко.  Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/18_5/117_Czernyczko

111. Шевчук В. О. Придатність моделей обліку та контролю для виявлення резервів ефективності діяльності підприємства / В. О. Шевчук, Р. О. Костирко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. Ч 1: Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці. Ужгород: УжНУ, 2010. –Вип. 29. –Спецвипуск. –С. 118-123.

112. Яровенко Г.М. Організація внутрішнього контролю в системі управління фінансовими потоками підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.12 /Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України / Г.М. Яровенко. – К., 2012. – 21 с.

113. Бухгалтерський облік : навч. посібник для внз / Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Р. В. Романів ; М-во освіти і науки України. -2-ге вид., перероб. і допов. -К. : Центр учб. літ., 2016. - 424 с.

114. Звітність підприємства : підручник для внз / М. І. Бондар [та ін.] М-во освіти і науки України, Держ. вищий навч. заклад "Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана", Вищий навч. заклад УКООПСПІЛКИ "Полтав. ун-т економіки і торгівлі". -К. : Центр учб. літ., 2015. -570 с.

115. Кім Ю. Г. Бухгалтерський та податковий облік: первинні документи та порядок їх заповнення : навч. посібник для внз / Ю. Г. Кім ; М-во освіти і науки України. - К. : Центр учб. літ., 2014. - 600 с. - Бібліогр.: с. 584-591.

116. Заріцька Н.М. Аналіз умов діяльності торговельних підприємств в Україні Н.М. Заріцька // Ефективна економіка: зб. наук. праць. – 2017. – Вип. 117. – С. 76–83

117. Державний комітет статистики - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Додатки